Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SPROG OG KULTUR

UDGIVET AF

INSTITUT FOR JYSK SPROG- OG KULTURFORSKNING

VED

PETER SKAUTRUP OG H. P. HANSEN

Fjerde Bind - Hæfte 4

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
HOVEDKOMMISSION: C. A. REITZELS FORLAG - KØBENHAVN
MCMXXXVI

SPROG OG KULTUR

udgives af

INSTITUT FOR JYSK SPROG- OG KULTURFORSKNING

og udkommer med 3—4 Hæfter aarligt — ialt ca. 12 Ark. Prisen er 5 Kroner pr. Aargang.

Afhandlinger og Meddelelser, som ønskes optaget i Tidsskriftet, bedes sendt til Redaktionen: Professor Peter Skautrup, Torpet, Risskov, eller Museumsforstander H. P. Hansen, Lindebo, Herning. Foreløbig vil Honorar ikke kunne ydes, men Særtryk leveres gratis.

JYSKE FOLKEMÅL

Instituttet har paabegyndt en ny Serie Publikationer under Fællestitlen JYSKE FOLKEMÅL. Det er Meningen heri at optage ældre og nyere Skildringer paa Vers og Prosa af det jyske Folk i det jyske Maal. Som første Bind er lige udsendt Digtsamlingen »P å T r æ·s k o f j o'l«, skrevet i Hjørringegnens Dialekt af Overdyrlæge *Kr. Klastrup*, Skive.

Abonnenter paa Sprog og Kultur kan ved direkte Henvendelse til Instituttet (Adresse: Universitetet, Aarhus) faa dette og følgende Bind tilsendt for ¾ Bogladepris.

SPROG OG KULTUR

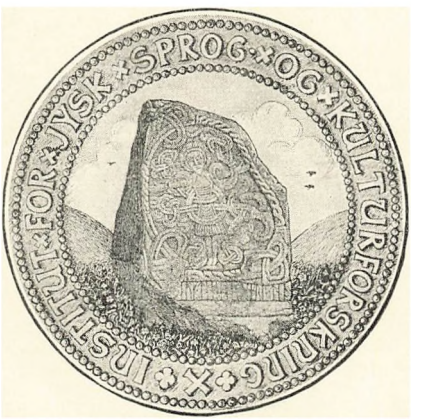
UDGIVET AF

INSTITUT FOR JYSK SPROG- OG KULTURFORSKNING

VED

PETER SKAUTRUP OG H. P. HANSEN

Fjerde Bind

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
HOVEDKOMMISSION: C. A. REITZELS FORLAG - KØBENHAVN
MCMXXXVI

INDHOLD

	Side
Red.: Ringkjøbing Museum	1—15
Udsyn og Anmeldelser. Litteratur vedrørende Jylland 1934.	
Aug. F. Schmidt: Folkemindelitteratur	16—21
Peter Skautrup: Tillæg: Avisartikler	21—22
— : Personnavne	22—23
— : Dialekter og Dialekttexter	23—25
— : Jyske Runeindskrifter	25
— : Stednavne	26—29
Folkemindeoptegnelser	29—31
R. P. Randløv: Om Øgenavne i Skanderborgegnen	32—36
Niels P. Bjerregaard: Af Nille Høst's Opskrifter	37—48
H. P. Hansen: Løb og Løbbinding. I	49—74
H. Chr. Lassen og Sigv. Skov: Otto Skeels Epitafium i Aarhus Domkirke	75—79
Peter Skautrup: Af Provst Schades Papirer	80
C. Klitgaard: Jomfru Anne Grubbes Lægebog	81—88
H. P. Hansen: Maren Haanings Cyprianus	89—96
Harry Andersen: Viborg	97—99
H. P. Hansen: Uldponn — Ponnkår'e — Ponn	100—103
Andreas Blinkenberg: Kancellisproget	104—112
August F. Schmidt: Gøre Vejr. En folkloristisk-religionshistorisk Undersøgelse	113—138
H. K. Kristensen: Maren »Kone i Hus« og hendes Bekendelser	139—143
Folkeminder	144

Gøre Vejr.

En folkloristisk-religionshistorisk Undersøgelse.

Af *August F. Schmidt.*

INDLEDNING

I nærværende Afhandling skal gøres Rede for Skikken at »gøre Vejr«. Dens Udbredelse i Danmark er ikke stor: de indre Kattegatsegne med Samsø som Midtpunkt. Det om Emnet kendte danske Stof, der er optegnet i Tidsrummet 1872—1932, bliver her for første Gang offentliggjort i fuld Udstrækning. Alle Varianter bibeholdes i Gengivelsen af Materialet. Ordningen er den topografiske, idet Optegnelserne bliver meddelt efter Sognene, hvorfra de stammer. Sognenes Rækkefølge er her den samme som i Traps Danmark. Den samme Sognefølge benyttes ved Ordningen af Stoffet i Dansk Folkemindesamling, hvor hvert Sogn har sit Kendingstal. Dette Tal anføres efter Stedsbestemmelsen ved hver Skildring af Skikken. Af praktiske Grunde benyttes som Henvisningstal de fortløbende Numre, der er anbragt ud for hver af de 36 Beskrivelser, af hvilke flere — undertiden p. Gr. af Variantrigelighed — er ret udførlige. Der anføres i Noterne Hjemmel for hver eneste Optegnelse.

Det er ikke første Gang, »gøre Vejr« har været Genstand for Omtale og Undersøgelse. Allerede i 1889 spørger H. F. Feilberg i Dansk Bondeliv I, 258 om Skikkens Betydning, og i Folklore II (1891), 132, hvor han i en Opsats »To make weather in Denmark« for en international Læsekreds meddeler et Referat af Skikken, gentager han Spørgsmålet. Det blev Axel Olrik, der først kom til at give en sandsynlig rigtig Tolkning af at »gøre Vejr« i en lille Afhandling i Fra Dansk Folkemindesamling II (1909), 16—19 (gentaget i let ændret Form i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1910, 57—61; refereret i J. S. Møllers Værk: Fester og Højtider II 1933, 517—21). De norske Forskere Magnus Olsen og Nils Lid har berørt Emnet i Værkerne Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne (1915) og Joleband og Vegetasjonsguddom (1928). I det følgende skal »gøre Vejr« igen tages op til Behandling, men denne Gang på Grundlag af hele det tilvejebragte Stof. Selvom Axel Olriks Tolkning står fast, er det alligevel Umagen

værd endnu en Gang at undersøge Emnet, idet der nu kan blive Lejlighed til både at iagttage en Del Enkeltheder nøjere og til at fremkomme med flere nye Oplysninger af forskellig Art, end det var muligt o. 1909. Og så kan man samtidig få Stunder til at undre sig over, hvorledes en Skik, der har sin Oprindelse i en Oldtids Månedyrkelse, har været kendt af visse danske Egnes Almue til hen imod vor Tid, — og glæde sig over de fortrinlige Resultater, Indsamlingen af Folkeminder i Danmark har givet i de sidste Par Menneskealdre, selv hvor Emnet er af en så speciel Beskaffenhed som her.

Topografisk ordnet Fortegnelse over Skikken at „gøre Vejr".

Nordvestsjælland.

1. Bakkendrup Sogn (Løve Herred, Holbæk Amt, 293). I Bakkendrup, der ligger et Par Tusind Alen Vest for Tis Sø, fandtes endnu i 1886 den Skik »at have Vejr«. »Første Februar begynder den Kone, som bor i den første Gård i Byen, at have Vejr, og næste Dag har Konen i den næste Gård Vejr, og når alle Gårdmandskonerne har haft Vejr, kommer Turen til Husmandskonerne. Er der ikke Dage nok i Måneden, så der kan blive en hel Dag til hver af dem, må de sidste dele Dagen således, at den ene får Formiddagen og den anden Eftermiddagen. Men er der ikke så mange Koner i Byen, som der er Dage i Måneden, må Pigerne i Gårdene også have deres Tur. Første Marts begynder så Mændene i Byen at have Vejr og bliver ved dermed Måneden igennem i samme Orden som Kvinderne i den forrige. »At have Vejr« skal forstås som Vejrherredømme, og tillige siges Vejret den pågældende Dag at være et Udtryk for vedkommendes Sindelag. Man hører således tit den ene sige til den anden: i Morgen har du Vejr, så får vi nok godt Vejr, fordi du ser saa mildt! eller: i Morgen får vi vist ikke godt Vejr, du ser så bøs; eller: i Morgen må du endelig skaffe godt Vejr, for så skal jeg af By, o. s. v. Men som bekendt er det tit slemt Vejr i disse to Vintermåneder og så går det ud over den Stakkel, på hvis Dag det kommer. Enhver af Byens Beboere har Ret til at straffe Synderen for sit eget Vedkommende. Man kan tit se, at der kommer en eller to Personer ind i Stuen, hvor den er, som har Vejr, og slår et Reb om Livet på ham (eller hende) for at trække ham ud og binde ham til Brønden eller et lignende Sted, hvor han (eller hun) så skal stå hele Dagen, hvis de ikke køber sig fri ved at give Kaffe eller Øl og Brændevin. De fleste køber sig dog nok fri, før de bliver trukne ud; men det er dog størst Morskab, når man kan få bundet Synderen, før han mærker, at der er noget sådant i Vente. For 20—30 År siden var denne Skik endnu i fuldt Flor i Bakkendrup, men nu er kun Resterne tilbage. Skikken skal også have været brugt i enkelte andre Byer der i Nærheden«.[1]) I 1910 meddelte Jens Pedersen, Fiskerhuset, til Thomas B. Bang, at Skikken gik på Omgang efter Matrikelsnumrene i Byen. Der begyndtes med Mtr. Nr. 1, så Nr. 2 o. s. v. Hvor der ingen Mand var i Gården, var det Forkarlen eller Bestyreren,

[1]) Skattegraveren V (1886), Nr. 747, S. 164. Optegnet af Jens Pedersen, Fiskerhuset ved Tis Sø.

der skulde have Vejr.[1]) Og i 1923 indsendte samme Jens Pedersen en Optegnelse til Dansk Folkemindesamling til Brug for Evald Tang Kristensens Æresbog om at have Vejr i Bakkendrup. Optegnelsen fra 1923 afviger ikke fra hans Meddelelse til Skattegraveren i 1886. Han nævner dog i Optegnelsen fra 1923, at der var syv Gårde i Bakkendrup.[2])

2. Arts Herred (Topnr. 300). Det var en gammel Skik i Kallundborgegnen at have Vejr. Mændene havde Vejr fra 1. Marts, Konerne fra 1. Februar. Den, som ikke havde godt Vejr, blev sat i Hønsehuset. »Jeg har selv set, at en Pige blev sat i Hønsehuset, fordi hun havde Snevejr, og jeg kender flere Gårdmænd, som har været der. Hvor længe de skulde stå der, afhænger vist af, om Vejret var mere eller mindre slet. Enhver Gård har jo et Nummer, og derefter blev Vejret fordelt, så Konen i Gården Nummer 1 havde Vejr 1ste Februar, og Manden i samme Gård 1ste Marts. Når Konerne var færdige, begyndte Pigerne, og efter Mændene kom Karlene og Drengene. Karlene havde Vejr om Formiddagen, og Drengene om Eftermiddagen. Lige så med Piger og Lillepiger. Man kunde se af Vejret, om vedkommende var mild eller vred. Var det tåget straks om Morgenen, sagdes der: »Hun er gnaven så tidlig, men op ad Dagen, når hun kommer rigtig i Klæderne, bliver det nok bedre o. s. v.««[3])

3. Raklev S. (Arts H., 302). »Mon ikke Skikken »at have Dag« skulde være noget i Lighed med Skikken at holde Vejr? Her på Refsnæs fortæller min Moder, at når de nåede Februar, havde hver Kone i Byen sin Dag. Daggivningen begyndte fra en bestemt Ende af Byen og fremdeles, til hele Byen var gået igennem. De vilde jo alle gerne have god Dag, hvad der ikke så let kunde blive til dem alle. Men så var det om at gøre at få narret den, der »havde Dag« ind i et Udhus under et eller andet Påskud. Der var gerne noget, der skulde ses, noget usædvanligt, f. Eks. nogle ualmindelig store Tørv i Tørvehuset, eller at en Ko havde fået en Kalv, eller sådan noget lignende, og lykkedes det så at få vedkommende til at gå i Fælden, var det til stor Fornøjelse for alle de andre. Min Moder fortæller, at hun som en ganske ung Pige var med til at narre en Kone, som havde Dag, ind i et Hønsehus på følgende Måde. Et Par af Pigerne sagde: »Vor Mor har Dag, nu må vi se, om vi kan narre hende«, og så fulgtes de ad ind til hende og sagde: »Hør, vor Mor, du kommer til at gå med ud i Hønsehuset og se, for den tavlede Kylling skal vistnok til at gøre Æg«. Vor Mor kendte bedst Hønsene, da hun selv passede dem, og hun svarede: »Ja, så må jeg rigtignok med der ud, det var da svært morsomt, om den lille Kylling allerede kan gøre Æg«. Og intet anende fulgte hun med Pigerne over i Hønsehuset. Der var selvfølgelig ingen Kylling der inde, og da hun skulde se bedre efter, smækkede de Døren i for hende, og så morede de sig alle kosteligt over, at de fik hende til at gå i Fælden. Hun undskyldte sig med, at hun slet ikke havde husket på, at det var hendes Dag, så skulde hun nok have taget sig i Agt; men hun var nu alligevel gået i Fælden, hvor hun fik Lov til at stå en lille halv Times Tid, inden hun igen måtte komme ud. Så slap hun da omsider ud, efter at hun meget højtidelig havde lovet at lave Kaffe og traktere dem rigeligt, når hun kom ud. Der var ingen Tale om at føle sig fornærmet, det var bare om ved given Lejlighed at gøre Gengæld. Den, der var blevet lukket inde, kunde undertiden lade falde lidt Ros af for den Snildhed, der var anvendt«.[4])

[1]) DFS 1906/43 (J. P. boende i Buerup 1910, havde tjent i Bakkendrup).
[2]) Afskrift i DFS 1906/45 H.
[3]) Opt. af P. Olsen, Kallundborg (E. Tang Kristensens Jydsk Almueliv IV, Nr. 112).
[4]) Opt. 1910 af Bodil Marie Jørgensen, Kallerup, efter Husmandsenke Karen Hansdatter, f. o. 1844 i Kallerup, Raklev Sogn. (DFS 1906/43: 302).

4. Nekselø (Følleslev S., Skippinge H., 311). Have Vejr var en Skik, der også har været kendt på Nekselø. Der havde Pigerne også Dag, men Mændene ikke.[1])

5. Bregninge (Skippinge H., 313). En Dag i Februar (Blidemåned) skal Konen af sin Mand narres ud i Hønsehuset.[2])

6. Jordløse (Skippinge H., 319). Her brugte man til o. 1860, når 1. Febr. var nået, at først enhver Gårdmandskone, siden Husmændenes Koner, så Pigerne og derefter Mændene en bestemt Dag havde »deres Vejr«. Det tog sin Begyndelse fra en bestemt Ende af Byen og fulgte efter som Husene og Gårdene lå efter hinanden. Når en havde »Vejr«, og det traf at være slemt Vejr rigtig for Alvor, gjaldt det jo om at give det Udseende af, at vedkommende syntes, det var rigtigt Sommervejr. Karoline Graves har således hørt om en Kone, som i et rigtigt regulært Snevejr gik ude i Gården med sin »Solhat« på (en kyseformet Hat af Pap, bemalet med brogede Blomster). En Karl (ɔ: K. Gr.'s Fader), som nylig var kommen der til Egnen — og som formodentlig ikke kendte den Skik — fik dette at se og yttrede til sine Medtjenere: »Men hvad i Alverden fejler dog vor Mor, hun går jo ude i Gården med Solhat på i sådant et Vejr?« »Nå, ja så er det jo hendes »Vejr« idag«, svaredes der. Og så var det jo om at gøre, under et eller andet Påskud at få lokket vedkommende ind i et Udhus, for at få lukket hende inde dér. Undertiden var det et Får, der havde fået Lam, eller en Ko, der var ved at kælve, eller en Hønserede, der var opdaget, eller lignende. Lykkedes det nu at få pågældende til at gå i Fælden, blev Døren smækket i med en Lattersalve fra hele Personalet, — for selvfølgelig var der ikke det mindste mærkelige at se derinde. Vovede Konen sig ud fra Gården, og Vejret var slemt og så andre Koner fra Byen greb hende, måtte hun købe sig fra det ved at give lidt ekstra Traktement. Karoline Graves har også hørt fortælle om nogle Folk fra en anden Egn, der kom i Besøg i samme By og ikke forbavsedes så lidt ved at se, at en Pige stod bunden ved Byleddet. Men da de fik Forklaringen på, at det kun var Spøg og Narrestreger, blev det hele jo kun til Latter. Der var heller ikke Tale om at føle sig fornærmet, selv om Spasen sommetider kunde blive lidt vel drøj; nej, det gjaldt så blot om ved given Lejlighed selv at gøre Gengæld.[3])

7. Sejerø (Skippinge H., 321). Fra gammel Tid har der på Sejerø været 31 Gårde, og da Marts har 31 Dage, har hver Mand sin Dag. Februar bliver uddelt til Konerne, men to af dem holder ingen Dag, og én kun, når det er Skudår. Bliver en Gård delt, beholder den, der bliver i den gamle Gård, Formiddagen, og den på Udlodden får Eftermiddagen. Det er en Ære at have smukt Vejr på sin Dag. »Han er gal i Dag«, hører man sige. »Hun havde ikke fortjent bedre end at sættes ud i Hønsehuset i Dag«. Er det en streng Kone, og Vejret bliver daarligt, giver man hende Skylden.[4]) P. K. Thorsen optegnede o. 1885 følgende til H. F. Feilberg om Skikken paa Sejerø: »Ha Daw«. Februar kaldes Hustrumåneden;[5]) Mændene fra 1. Marts; Præst og Degn med Koner iberegnede.

[1]) Meddelt af Th. Leth i Jysk Almueliv IV, Nr. 111.
[2]) Meddelt af Folmer Dyrlund (Jysk Almueliv III, Nr. 441); Folmer Dyrlund, Ordbog I, 37 (DFS 1906/45 H: 226).
[3]) Karoline Graves' Optegnelse (Fra Dansk Folkemindesamling II 1909, 15 f.). K. Graves og H. Ussing: Ved Halleby Aa 1921, 177 f. DFS. Opt. 1910 af Ths. B. Bang, medd. af Husmandskonen Marie Jonasen, o. 65 År, f. i Jordløse.
[4]) Th. Leth's Medd. (Jysk Almueliv IV, Nr. 111).
[5]) . . . »Maaske fordi Hustruerne havde Dag i denne Maaned, eller fordi Søfolk ofte tilbragte denne Maaned i Hjemmet« (Rasmus Nielsen: Sejerø Sogns Historie 1923, 312).

Begynder med Kirkebyen, Udflytterne efter deres gamle Plads i Byen; først Kirkebyen, så den anden By. Den sidste Kone i Kongstrup kan kun få Dag hvert 4de År; i Mastrup får Konerne aldrig D a g. Ligeså med Mændene; de i Mastrup får hver ½ Dag; Kællingen regerer i Februar; i dårligt Vejr r a s e r de; i Storm s k æ l d e r de ud på Pigerne; i gråt Vejr: de er g n a v n e; i Solskin: ser de mildt; i Regn: de græder; i Snevejr: ryster de Blår. Når Konen har Dag er der et lille Gilde i Gården. Pigerne har fri. I dårligt Vejr satte Pigen Konen ud i Hønsehuset, også Præstekonen, hun måtte løse sig med Kaffe og Kager; om Mændenes Dag mindre Snak, Karlene havde fri.[1]) I 1910 fortalte tidligere Lærer på Sejerø, H o l s t, til H. G r ü n e r N i e l s e n: Koner »holdt Dag« i Februar og Mændene i Marts. Der var oprindelig 30 Bøndergårde, og Præsten og Degnen havde hver sin Dag. Derfor måtte to af Gårdene slå sig sammen om én Dag. I hver Gård holdt man Dag på en bestemt hævdvunden Dato; var Konens Dag således f. Eks. 27. Febr., var det Mandens Dag d. 27. Marts. Manglede på en Gård Husfader eller Husmoder, trådte henholdsvis Forvalteren og Husholdersken i deres Sted. Den Orden, hvori Hvervet gik på Omgang, rettede sig ikke efter Gårdenes nuværende Beliggenhed, men hang sandsynligvis sammen med Gårdenes Beliggenhed før Udskiftningen. Februar og Marts var jo de Måneder, hvori man havde mindst at bestille. Man fordrev derfor Tiden med at besøge den, der holdt Dag, og vedkommende måtte så traktere. Det gjaldt om at have godt Vejr på sin Dag, ellers hed det: »Gu', hvor er hun gal idag« og lign.[2]) I Tilslutning til de ovenstående Meddelelser kan det være rimeligt også at anføre, hvad Sejerøs Historiker, R a s m u s N i e l s e n, o. 1923 har at berette om Skikken på Øen: Konerne havde hver sin Dag i Februar. Den Kone, der boede i Gård Nr. 1 i Sejerøby, havde Dag den 1. Febr. Konen i G. Nr. 2 havde Dag den 2. Febr. Således fortsattes der efter Gårdenes Rækkefølge i Øens Byer. Præstens og Degnens Kone havde også Dag efter Præstegårdens og Skolens Beliggenhed. Således blev der i alt 22 Dage til Sejerøby før Udskiftningen, efter den kun 21 Dage (jfr. 31 og 30 Dage, 31 og 30 Gårde i de foreg. Opt.!) Efter at Gårdmandskonerne i Sejerøby havde haft Dag, begyndte Gårdmandskonerne i Kongstrup. Her indledtes med Gård Nr. 1, der lå nærmest Kongstrup Mølle. Den sidste Gård, der lå på Nordøstsiden af Gaden, havde før Udskiftningen aldrig Dag; efter den havde den Dag hvert fjerde År. Udflyttergårdene beholdt den Dag, de havde iflg. deres Beliggenhed i Byen. Hvis en Gård var delt i to Dele, havde Hovedgården Dag om Eftermiddagen, medens den anden Gård havde Dag om Formiddagen. I Marts havde Gårdmændene Dag i samme Orden som Konerne, 2 Gårdmænd i Mastrup fik Dag, og der begyndtes med den Gård, der lå længst mod Syd; de to Gårde mod Nordøst fik ingen Dag . . . For nogle År siden regnede man med Dagen, og nogle havde Selskab på deres Dag; men nu er der vist ingen, der taler om »at have Dag«.[3])

8. O d d e n (Ods H. 332). H a v e D a g. I gammel Tid havde i Januar, Februar og Marts Måned hver sin Dag. Ligesom Humøret var på den, der havde Dagen, skulde Vejret blive [Meddeleren kunde huske noget om, at i én Måned havde Konerne Dag; men erindrede ellers ikke noget].[4]) L a r s A n d e r s e n meddeler, at det var i Februar og Marts, Gårdmændene og deres Kvinder havde

[1]) H. F. Feilbergs Uddrag af P. K. Thorsens Opt. (DFS 1906/43). Jfr. Feilberg: Dansk Bondeliv[1] I, 256.
[2]) DFS 1906/43. Jfr. J. S. Møller: Fester og Højtider II (1933), 331—34.
[3]) Rasmus Nielsen: Sejerø Sogns Historie (1923), 311 f.
[4]) Opt. 1911 af H. Grüner Nielsen, medd. af Anders Olsen, 85 År, f. og boende i Yderby (DFS 1906/43).

hver sin Dag. »De sagde, at nu er det hendes Dag den og hans den. Som Vejret var den Dag, de stod for det, saadan var deres Sindelag«.[1]) I Yderby var det Skik, at Folk stod for Vejret. Det var nok i tre Måneder, det varede. Det gik forhånds hele Byen rundt. Gårdmændene havde hver sin Dag i en hel Måned. Deres Kvinder stod også for Vejret hver sin Dag i en anden Måned. Derimod havde Husmændene og deres Kvinder kun hver en halv Dag. Der blev sagt, at når det ikke var godt Vejr, så var det deres Skyld, som stod for det. Var de gal (gnaven), så var derfor Vejret galt. — Når de ved Jul skulde have malet Mel til Brød, og det var stille Vejr, blev der sagt, at de skulde krybe ind i Bagerovnen og synge for Vejr, for da blev det nok Blæsevejr.[2])

Samsø.

9. Samsø (Holbæk A., 350). Forfatteren Anton Nielsen meddeler i 1872: Hver Vinterdag i Februar og Marts har de en gammel Spøg for på Samsø; der siges nemlig imellem dem, at Kvinderne gør Vejr i Februar og Mændene i Marts, idet man antager, at Vejret retter sig efter vedkommende Persons Humør og bliver hele Dagen en Afspejling deraf. I den Anledning er der i hver By bestemt en Gård til hver Dag i Måneden, men da der ikke er Gårde nok, vender Forpligtelsen til at gøre Vejr tilbage til den første Gård, når Rækken er ude, men da tilkommer det Datteren eller Sønnen, eller i Mangel deraf Karlen eller Pigen. I hver By ved alle på en Prik, hvilken Person det er, der skal gøre Vejr den eller den Dag; det er en Orden, som fra umindelige Tider er kendt i Byen. Undertiden bliver endog Dagene delt, nemlig når der er to Karle eller to Døtre i en Gård og de unge har begyndt at gøre Vejr, så tilfalder Formiddagen den ældste og Eftermiddagen den yngste. Denne gamle Snak giver Anledning til megen Spøg og Munterhed. Skal en Mand den næste Dag på en Rejse til Søs eller til Lands, siger han gerne: »Bare vi nu må få godt Vejr i Morgen!« »Ja, hvem er det, der skal gøre Vejr?« spørger en anden af Familjen, »det er nok Jørgen Hansens Kone«. »Nå!« siger Manden, »ja, det er nok ogsaa hende. Ja, så er der kun dårlige Udsigter, for hun er jo gal for det meste.« Hvis det derimod er en mild og glad Kone, er der jo bedre Håb. Kommer der en smuk Dag med Solskin og Stille, berømmer de over hele Byen den Kone, der har skaffet det gode Vejr og undres over, hvad der kan have gjort hende så glad og gætter på et og andet. Sommetider går en Nabokone så vidt, at hun bærer Kage eller Pølse eller Kaffe ind i den Gård, hvor de har gjort det gode Vejr, til Tak for det, og der bliver jo så megen Latter og Spøg deraf. Kommer Folket i en Gård op om Morgenen og ser, at det stormer, regner eller sner, kan Manden sige: »Det er dog et grueligt Vejr i Dag. Hvad mon der er gået Hans Lund imod i Dag,« og så kommer de frem med adskillige skæmtefulde eller satiriske Formodninger. Når det nu er en Nabo og Ven denne Hans Lund, kan Manden tage en Mursten på en Tallerken og bære den ind til ham, mens han dog skjuler den under Trøjen, til han er nået ind i Stuen. Så tager han den frem og siger: »Ja, jeg kommer herind med den Klink, for jeg mente, du gik og græd og måske endda var forlegen for noget at tørre dine

[1]) Folkeliv i Ods Herred (1919), 102.
[2]) Meddelt Lars Andersen af Inger Marie Pedersdatter, født 1826 (Folkeliv i Ods Herred, 101).

Øjne på. Men det er nok ikke så galt som jeg troede.« Så bliver der leet lidt, og så skal Naboen have en Bid Brød og en Dram for sin gode Vilje. — En Morgen sidst i Februar kommer der Sne. Manden, som har været ude at se til »Lyvveret« (ɔ: Kreaturet), kommer ind ganske oversneet og udbryder, idet han ryster sig: »Men hvem er det, der skal gøre Vejr i Dag?« »Det er jo Mikkel Hansens Kone«. »Nå! hvad Fortræd mon hun har haft; hun har vel ikke fået sin Kaffe på Sengen i Morges. Hør, giv mig lidt Blår. Hun skal dog have at vide, vi lægger Mærke til det, for ellers har hun ingen Fornøjelse af at være vred.« »Ja, men er du ikke bange for, hun så bliver rigtig vred?« spørger Konen. »Å, det har ingen Nød, men skulde det ske, passer det jo godt nok til Vejret.« Konen flyr ham Blårene, og han iler ud. Hun går ind i Sovekammeret og seer leende på, hvorledes han kryber bag ved Naboens Havegærde og hen til hans Køkkendør, der vender ud til Haven. Her fæster han Blårene på Klinkefaldet og kryber tilbage igen, kommer ind, ryster sig, hel oprømt over, at det Puds er lykkedes for ham. Han stopper sin Pibe og stiller sig på Vagt i Sovekammervinduet. Pludselig råber han på sin Kone. De ser nu, hvorledes Naboens Datter åbner Havedøren, studser over Blårene, men giver sig til at le og løber ind med dem. »Så nu kan hun sgu da se på Blårene, hvor spejet og uredt al Ting er for hende i Dag,« siger Manden smilende. Og denne Spøg er måske nok til at opmuntre Mandskabet i begge Gårdene til Trods for det bedrøvelige Vejr.[1]) Mikkel Sørensen, Filipsdal, Samsø, optegnede $^{24}/_{12}$ 1883 til H. F. Feilberg følgende om vor Skik: At holde Vejr i Februar og Marts går til på flg. Måde: Der begyndes i den ene Ende i en By, Mændene i Febr. og Konerne i Marts. Først Gårdmændene, og når der ikke er flere tilbage af dem, må Husmændene holde Vejr. Hver Mand holder Vejr en Dag. Ligeså med Konerne; når alle Gårdkonerne havde holdt Vejr, og Måneden ikke var udløben, begyndte Husmandskonerne, og var der ikke nok af dem til at holde Vejr til Månedens Udgang, holdt Tjenestepigerne Vejr, og da var der to om det om Dagen. Den, der nu holdt Vejr, fik den Dag Kaffe på Sengen og blev ellers kælet lidt for den Dag, det vil da sige, når det var godt Vejr, for ellers var det ikke nogen Lyst at holde Vejr. Var det Snevejr en Dag, samledes Byens Mænd eller Koner (hvis Lag eller Måned det nu var i) udenfor dens Sovekammervindue, der holdt Vejr den Dag, med en Tot Blår, som de rystede op og ned foran Vinduet, så vidste vedkommende, at der var Snevejr. Om Dagen blev der så bundet en Tot Blår om Dørgrebet for at alle, der kom gennem Byen den Dag kunde se, hvem det var, der holdt så dårligt Vejr.[2]) Mikkel Sørensen nævner også, at Konerne har samme Dato i Marts, som deres Mænd havde i Febr. at gøre Vejr i. »Vedkommende bliver da af Venner og Naboer trakterede med gode Sager for at kunne være i godt Humør og gøre godt Vejr. Denne Skik skal være fra gammel Tid, da Samsingerne var Fiskere og ved denne Årstid begyndte at drive Forårsfiskeri.«[3]) Den samme Tanke er Niels Molbos Kone, Selsinggårde (Onsbjærg S.) også inde på, idet hun nævner, at Skikken »stammer vist nok fra en Tid, da Fiskeriet var af større Betydning, end nu er Tilfældet«. Det hedder, at Kvinderne gør Vejr i Februar, Mændene i Marts. Det går på Omgang. Gårdmandskonerne begyndte; var der ikke Gårde nok: Husmandskonerne, til sidst Tjenestefolkene, de ældste om Formiddagen, de yngste om Eftermiddagen . . .

[1]) Anton Nielsen: Fra Samsø (Nordisk Månedsskrift I 1872, 319—20) > H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv[1] I, 256 f.

[2]) Afskr. i DFS 1906/45[H]. Jfr. Mikkel Sørensens Optegnelse i Skattegraveren I (1884), S. 61.

[3]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 105.

Sneede det, blev der hængt en Tot Blår op for Vinduet, regnede det, en Mursten, som vedkommende kunde tørre sine Øjne i, og stormede det, skulde man se at få den skyldige op på en Bakke eller bundet til et Træ. Når Mændene gjorde dårligt Vejr, var Årsagen den, at de var i dårligt Humør over, at de ikke havde fået deres Svinebørster rystede godt, og Kvinderne gjorde dårligt Vejr, når de ikke havde fået deres Blår rystede godt.[1])

10. Brundby (Tranebjærg S., Samsø, 351). Her begynder man i den nordre Byende at gøre Vejr. Der fortsættes gennem hver Gård fra den østre Gade Byen igennem, til man kommer til den nordre Byende igen på vestre Gade. Hvor der er to Koner i en Gård, gør den gamle Vejr om Formiddagen, Konen i den nye om Eftermiddagen. Hvis Vejret er godt om Morgenen, bliver Konen rost, er det dårligt siges: »Ja went no te hon ha fot hende Moenkoffe, saa kommer hon sæ wal,« og hvis Vejret op ad Dagen bliver værre, gik man forhen hen foran hendes Vinduer og rystede en Ville Blår eller bandt Blår om Porthåndtaget, så Folk kunde se, hvem der gjorde sådant Vejr. Den Dag, Konen gør Vejr, må hun give noget ud, og man får gærne Pandekager til Middag. I Marts gør Mændene Vejr, og det sker på samme Måde. Dyrlæge A. Pedersen mener, at Skikken stammer fra gamle Dage, da de fleste Samsinger drev Fiskeri, der begyndte ved den Tid, så nu gjaldt det om at få godt Vejr, og så påtog man sig selv at lave det.[2]) Frederik Poulsen oplyser udtrykkelig, at det i Brundby hed at gøre Vejr.[3]) Til Feilberg medd. 1885, at blev det dårligt Vejr, sattes en Stok Blår med mange Skjæver i, og den blev rystet, så Konen kunde se den. Så kunde hun sige: »Aa nej, lad være med det!« 1. Marts, Mændenes Vejr; var det dårligt, bares til Manden en Tot Svinebørster og en Klud, Børsterne til at indsæbe med som Kost, Kluden til at tørre af med (Tranebjærg S.).[4]) Fru Lund, Tranebjærg, medd. til E. T. Kr., at var det Regnvejr på Konens Dag, anbragte Nabokonerne helst en Sten til hende at tørre Øjnene på; kunde de få den anbragt i hendes Hånd, var det så meget godt. Ellers Pinde med en Tot Blår.[5]) 1913 fortalte den 70årige Husmandsenke Trine Sørensen, født i Pillemark, at der rystedes med Skogeblår . . . Var Vejret godt, modtog Konen en Mængde Taksigelser: »Do ska rejti haa Tak faa de gue Weje, do haae lawe faa wos.«[6])

11. Koldby (Samsø, 352). Her gjorde Fruentimmerne Vejr i Februar. Der var tyve Gårdmænd i Byen, og de stod altså for de tyve første Dage i Måneden. Men der var mange flere Husmænd (53, der har Lejejorder, og nogle uden Jord), og de stod for de øvrige Dage i Fællesskab. Det begyndte oppe ved Kirken og gik ned ad den østre Gade helt ned forneden og gik op igen ad den vestre Gade. Det har været i Brug med Vejr indtil for ti År siden.[7]) Når det var godt Vejr den Dag (medd. Lærer Th. Mikkelsen, Koldby), Konerne havde Vejr, blev der puttet et pyntet Ris ned i Vinduessprækken, og var det rigtig fint Vejr, blev det pyntet med Bånd. Var det derimod dårligt Vejr, blev Riset forsynet med en Tot Blår.[8]) — Hans Jensen Mand, Pillemark, har også fortalt gode Oplysninger til Evald Tang Kristensen om vor Skik. Hans Skildring kan

[1]) Skattegraveren V (1886), S. 165.
[2]) Frederik Poulsens Opt. DFS 1906/2 e: 350, S. 184—85.
[3]) Skattegraveren I, S. 136.
[4]) DFS 1906/43: 351.
[5]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 106.
[6]) Opt. af Lærerinde Marie Jørgensen, Brundby. DFS 1906/23: 351.
[7]) E. T. Kr.: Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 108. Meddelt af Jens Madsen Rus, Koldby.
[8]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 107.

vist i det store og hele gælde for Koldby Sogn, hvorfor den henlægges herunder. Før den 22. Februar måtte Gåsen ikke blive drækket. Den Kone, som gjorde Vejr den Dag, satte Pek ved Gassien, for før den Dag havde den ingen Pek og kunde ikke dræk̊e. Med den Kone havde de megen Spøg om det. Her i Byen begyndte de ved en Gård, de kaldte Bys-ende, den ligger midt i Byen ved vestre Side. Så gik det Nord på, og der efter sprang det over til østre Side og gik Syd på. Ved den søndre Ende gik det atter over Gaden og Nord på, til det nåede Bysende. Det var kun Gaardmændene, der havde Vejr. Hvor der ikke var Gårdmænd nok til at fylde Måneden ud, tog det fat på Husmændene. I Koldby var Degnen og en Husmand fælles om en Dag. I Hårmark var der 29 Mænd i alt, og altså kunde den sidste få Vejr i Skudår, men de År, det ikke var Skudår, måtte de to sidste nøjes med en halv Dag hver. Når det var Regnvejr, fik de en Sten at tørre Øjnene med. Kvindfolkene gjorde først Vejr. Den Dag, Konen gjorde Vejr, skulde hun have hendes Kaffe i Sengen. Det var for Resten også Tilfældet med Manden. Her i Byen var en gammel Mand, der hed Rasmus Svane, han havde Fødselsdag og Vejrdag på én Gang, nemlig den 8. Marts. Hans døde på hans 90de Fødselsdag.[1])

12. Onsbjærg (Samsø, 353). Professor Julius Lassen, født 4. Juli 1847 på Bisgård, husker fra sin Barndom i 1850erne på nævnte Gård, hvordan der blev »gjort Vejr« fra den 1. Febr. af, først var det Karlenes, så Pigernes Dage, »og »så — tror jeg — Husmændenes; hver havde sin Dag, hvor de skulde svare for Vejret; var det dårligt Vejr, satte man vedkommende ud i det. Jeg har været med til, at Karlene bandt en af Pigerne ude i Snevejr«.[2])

13. Vadstrup (Onsbjærg S., 353) var en lille By. Her var ikke Bønderkoner nok til hele Måneden, så både Piger og Børn måtte gøre Vejr for at de kunde vedblive Måneden ud.[3])

14. Alstrup (Besser S., 354) på samme Måde.[3])

15. Agerup (Besser S., 354) var også en lille By, hvori kun var to Gårde og et Hus. Her holdt både Pigerne, Karlene og Drengene Vejr p. Gr. af det lille Indbyggerantal. Der fortælles, at når en af Folkene i Byen holdt Vejr, og det var dårligt Vejr, blev vedkommende bundet fast til et Træ ude i Haven en Timestid, til Straf, fordi han eller hun holdt så dårligt Vejr.[4])

16. Nordby (Samsø, 355). Troen at »gøre Vejr« kendtes også i Nordby. Februar Måned var vist Mændenes. Så hensattes et Ris ved Vinduet hos den, der skulde gøre Vejr. Var Vejret godt, var Riset pyntet med Kniplinger, Bånd, Papir. Var Vejret dårligt, blev Riset kun udstyret med Blår. Den, der fik Riset, skulde gøre et Gilde for den, der satte det. Og man vidste oftest, hvem der havde stillet Riset.[5])

Østjylland.

17. Dalbyneder (Gerlev H., Randers A., 1874). Holde Vejr begyndte 1. Januar på den første Gård i Byen. Det var Konens Dag. Det gjaldt så, om det blev godt eller ondt Vejr. Hvis det blev godt, var Konen i Gården også god, og

[1]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 109.
[2]) Julius Lassens Medd. til Axel Olrik 1910 (DFS 1906/43).
[3]) Fr. Poulsens Opt. DFS 1906/2 e, S. 184—85.
[4]) Mikkel Sørensens Opt. 24/12 1883 til Feilberg (Afskr. i DFS 1906/45 H).
[5]) Opt. 1911 af Thorkild Gravlund efter Enke Barbara Sejling, c. 65 År, Koldby, født i Nordby (DFS 1906/23: 355).

hvis det var ondt Vejr, var hun ond og slem. Turen gik alle Gårdene rundt, men det gjaldt kun for Konerne. I Februar begyndte det med Mændene ligeså, og i Marts var det for Pigerne, i April for Karlene.[1])

18. Tørring (Øster Tørslev S., Gerlev H., 1878). Niels Kristensen i Tørring fortalte til E. T. Kr.: »Mændene her gør Vejr i Marts, og Konerne i Februar. I Går var det Rasmus Nielsens Dag, han har den østerste Gård for sønden i Byen, og i Dag er det Jens Kristians. Sådan bliver det så ved Vesten ud. Så går det over Gaden over til den nordre Side og følger Gaden øster ned til den anden Ende. Der er 15 Gårde i Byen, og hver Gårdmand har sin Dag. Det går altid sådan, at den østre Gård for sønden begynder, og den østre Gård for norden ender. I Februar er det Konernes Dage, og det går i samme Rækkefølge. Karle og Piger kommer i April og Maj, og er der to Karle i én Gård, går det under et. Når det en Dag er ondt Vejr, siges til den pågældende: »Gud bevares, hvor det er strængt Vejr i Dag, sådan som du puster««.[2])

19. Spentrup (Nørhald H., 1896). 1. Febr. begyndte Konerne i Spentrup at have Vejr. Det begyndte på Præstekonen, og så kom Degnekonen, derefter gik det vester ned og øster op. Gårdmænd og Husmænd gik med hinanden, for her har aldrig været noget egentligt Skel mellem Gårdmænd og Husmænd. Markedsløverdag, der holdes i Randers først i Februar, var der Krammarked, og så kom der i Reglen mange Folk, som gerne vilde have godt Vejr den Dag. Nu traf det tit, at det netop var den Dag eller Dagen forved, gamle Ellen havde Vejr, og hun havde nu altid den Skik om Morgenen at gå i hendes Mands Bindtrøje, indtil hun fik hendes Morgengavn gjort. Så sagde Folk, at når hun kom af den op ad Dagen, blev det nok godt Vejr, om også det var noget ravselet tidlig om Morgenen. Ligesådan sagde de, hvis hun havde Vejr om Fredagen, for Markedet i Randers begyndte altid Fredag Eftermiddag. Da gamle Ellen havde en af de første Dage i Måneden, og hun boede først i Byen, kan vi jo forstå, at de også her har taget Gårdmænd og Husmænd imellem hverandre, ellers kunde Ellen ikke have haft Vejr så tidlig; men de gamle snakkede altid om gamle Ellens Vejr, når de skulde til Marked. I Marts var det Mændenes Vejr. Når det en Dag var dårligt, plejede man at sige: »Ja, han må jo være en stræng Mand, siden han laver sådant et Vejr«.[3])

20. Gassum (Nørhald H., 1897). Her gjorde de også Vejr. Det begyndte ved den sydlige Del af den Byvej, der går fra Dyrby ad Asferg og midt i Byen skærer Landevejen. Den østligste af disse sydlige Gårde var altså den første, og den østligste Nord for nævnte Vej var den sidste, idet man her som alle Steder gik solret om. Her tages både Gårdmænd og Husmænd med hinanden, eftersom deres Plads var i Byen. Der var 16 Gårdmænd og 15 Husmænd, så det passede jo med Dagene i Marts. Hvordan det gik med Dagene i Februar for Konernes Vedkommende kan ikke nu huskes.[4])

21. Vissing (Galten H., 1929). I Vissing, hvor Meddeleren, Lærer Bach, Hinge, var barnefødt, sagde man til Bach på hans Fødselsdag i Drengeårene: »Kristen Mikkelsen er bøs i Dag« eller »han er mild i Dag«, alt eftersom Vejret var. Det var nemlig hans Dag at gøre Vejr på.[5])

[1]) Opt. c. 1885 af Laura Hansen, Dalbyneder, til H. F. Feilberg (DFS 1906/43).
[2]) Jysk Almueliv IV, Nr. 107.
[3]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 100. Meddelt af Ane Kr. Nielsen, Spentrup.
[4]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 101. Medd. af Kristian Alstrups Kone, Gassum.
[5]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 103.

22. Kare (Holbæk S., Rovsø H., 1941). De havde også Vejr i Kare. Den første Februar var det Jens Nygårds Kones Vejr, så var det Niels Nygårds Kones, og så gik det ned gennem Byen. Som Vejret var, blev Konerne Året om. Den Dag, de havde Vejr, skulde de give Pandekager og Sødsuppe. I Kare havde Huskonerne aldrig Vejr.[1])

23. Uggelhuse (Virring S., Sønderhald H., 1952). Her havde Mændene Vejr i Januar, Kvinderne i Februar. Undertiden kunde en 3—4 Mænd gå sammen og drikke Punch, men anden Lystighed var der ikke.[2])

24. Favsing (Sønderhald H., 1954). Konernes Vejr begyndte 1. Febr. Var det godt Vejr en Dag, kom Konerne med deres Solhatte på og priste Sommer, hen til den Kone, der havde Vejr, og gjorde hende et Besøg. »Var det derimod dårligt Vejr, kom de i store Kapper og med en 2, 3 Klæder om Hovedet, ja, nogle havde tre Kapper om dem, kort sagt, alt det Klæder, de kunde få byndslet om dem. Når de så var komne ind og havde fået Klæderne af, var der sådan Oppakning af Uderklæder i det Hus, og i Februar var der sådan Kaffedrikken over hele Byen.« Mændenes Vejr begyndte 1. Marts. Med dem var den samme Skik. En Gang, Kristen Rasmussens Fader havde Vejr, kom Jakob herom i sine Skjorteærmer. Var det ondt Vejr, vilde de andre Mænd have den pågældende trukket ud og bundet ved en Vogn i Gården eller sådan noget lignende. Mændene blev også trakteret. I Favsing var der 17 Gårde og 3 Boler. Præstekonen havde Vejr den allerførste Dag, og så gik det sådan hele Byen rundt med Solen. Efter at de 20 Dage var gåede, havde Pigerne Vejr, og de måtte dele, som de kunde bedst, nogle havde en halv Dag, andre en kvart. Når det en Dag var Snevejr, sagde de: »Nu ryster den Kone hendes Blår i Dag.«[3])

25. Avning (Sønderhald H., 1955). Her var det lige sådan med at lave Vejr som i Spentrup. I Avning gik Gårdmænd og Husmænd også sammen, de tog det hele med ind ad en Kant.[4])

26. Hvilsager (Sønderhald H., 1967). Var Vejret slet, kunde det ske, at Naboerne kom og satte den, der stod for Vejret, op i Storkereden. Derfra måtte man løse sig med et lille Traktement; den, som havde Vejr den 25. Marts, skulde hente Storken.[5]) I Bøjen gjorde Fruentimmerne også Vejr. Den 1. Februar begyndte det med Konen i den Gård, der lå først i Bøjen; der var kun 5 Gårde; når disse var gåede igennem, kom Turen til Husfolkene og så Pigerne i Gården. Så måtte de ud på Vandring. I den Gård, hvor Meddeleren var, fik alle en Kagemellemmad, når Konen gjorde Vejr.[6])

27. Lime (Sønderhald H., 1968). Mænd og Koner i Lime havde Vejrdag. Når de holdt Køer, havde de også Lov til at lave Vejr. Det gik ned i Østsiden af Byen og op i Vest, så Gaden gjorde Skellet. »Den første Gård er Bundgården, og den sidste er da selvfølgelig den, der ligger lige overfor på den anden Side af Gaden. Konernes Vejr er fra 1. Februar, og Mændenes fra 1. Marts. Er det godt Vejr, er der intet at bemærke, men dersom det er dårligt og blæsende Vejr, kommer Byens Mænd og Koner forsvarlig indpakkede til den

[1]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 102. Medd. af J. Kornerup, Egå.
[2]) Opt. 1924 af Kristian Hald, medd. af Ane Mette Ravn, c. 93 År, f. i Uggelhuse, boende i Karlby (DFS 1906/46).
[3]) Jysk Almueliv IV, Nr. 106. Medd. af Kristen Rasmussen, Fausing.
[4]) Jysk Almueliv, Tillægsbind IV, Nr. 100. Medd. af Ane Kr. Nielsen, Spentrup.
[5]) H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv[1] I, 258.
[6]) Medd. til H. F. Feilberg 1890 fra Herredsfuldmægtig N. Andersen, Randers. Tilbragte i 1840'erne sin Barndom i Bøjen.

Kone og Mand, der har lavet Vejret, og ønsker dem svært til Lykke med det dejlige Vejr. Så skal de jo traktere ovenpå.«[1])

28. Lemmer (Lime S.). Her begynder Skikken norden for Gaden og går i Vest, ender altså i Øst sønden for Gaden. Det går altså altid solret om.[1])

29. Karlby. (Krogsbæk S., Sønderhald H., 1972). I Karlby Nord for Hornslet har de også gjort Vejr. Her begyndte Mændene 1. Januar. Først var det Gårdmændene, så Boelsmændene og til sidst Husmændene. Her i Byen var altid Mænd nok, der var endog for mange, og så delte de sidste Dagene imellem sig. Det begyndte på den sydligste Gård i Byen, gik solret om og endte med Gården på den modsatte Side af Byen. Derefter kom Gårdene på Marken, hvor det begyndte for vesten, så gik det i Sønder og endte for norden. Kvind-æns var i Februar, Karl-æns i Marts, Pig-æns i April og Dreng-æns i Maj. Når det var dårligt Vejr, kom de med en stor Stav i Hånden og godt indpakkede. Dernæst trak de den Mand ud, der gjorde Vejr, holdt hans Næse imod Vejret og bad ham mærke, hvor rart Vejret var. For at blive fri bød han dem så ind på en Kop Kaffe og en Bid Kage.[2])

30. Gerrild S. (Djurslands Nørre H., 1988). Det er endnu [i 1890'erne] Skik her at gøre Vejr i Februar. Konerne gør det, men Mændene ikke. Er det godt Vejr en Dag, kommer de med deres Solhatte på. Her i Stokbro har de Vejr for dem selv, det kommer ikke Gerrild ved. Den søndre Ende af Byen for Vesten begynder, og så går det med Solen, ender altså ved søndre Ende for Østen. Dersom det er ondt Vejr en Dag, trækker de andre Koner den Kone ud, der gør Vejr, for at hun skal se, hvordan Vejr hun har lavet. Hun skal selvfølgelig beværte de besøgende. I Gerrild By har denne Skik før været i Brug, men har nu tabt sig. Det samme er Tilfældet med alle Byerne her i Egnen. Her er det nu også næsten forbi, så kun en 3 Familier holder Skikken vedlige. Det har blot været Gårdene, der har brugt det i Meddeleren Niels Mortensens Tid. Gerrild og Stokbro er egentlig to Byer, kun adskilte ved en Bæk. Det er da let forklarligt, at hver By har sit Lag. Fremmede Folk skulde antage begge Byer for én, således som det og er med Tørslev og Ilshøj.[3]) — H. F. Feilberg udspurgte en ældre Kone i Gerrild om at gøre Vejr: Mændene havde Vejr i Januar, Konerne i Februar. »Naar nu Konen der ovre gør Vejr, og det er lyst og mildt, saa tager vi andre Koner Sommertøj paa, Solhat og hvidt Forklæde og saa besøger vi hende og roser hende for hendes kønne Vejr og venter, at hun skal tage godt imod os og traktere os med Kaffe og Kager. Er Vejret derimod daarligt, saa møder vi vinterklædte, maaske har en af os taget et Reb med; saa slæber vi hende ud og binder hende ved en Pæl eller ved Brønden, at hun kan faa sit eget Vejr at prøve. Det andet Aar gjorde Præstekonen Vejr, det var netop den 1ste Februar, og et rent forrygende Vejr var det, Himmel og Jord stod i ett af Sneknog; vi havde en Vandkælke til at lægge en Tønde paa, den tog jeg og fik det gamle Øg forspændt, og saa kørte jeg først en Geng frem og tilbage uden for Præstegaarden og derpaa ind i Gaarden op for Døren og slog det bedste Smæld med Pisken, jeg evnede. Folk kom jo og skulde se, hvad det var; jeg vilde naturligvis tale med Præstekonen. Hun kom jo da ud, og jeg var ikke sen til at køre frem og foreslaa hende at

[1]) Jysk Almueliv IV, Nr. 105. Medd. af Lærer Hvejsel, Lime Skole.
[2]) Jysk Almueliv IV, Nr. 110. Medd. af Ingeborg Eriksdatter, Karlby. Jfr. Jysk Almueliv Tillægsbind IV, Nr. 104.
[3]) Jysk Almueliv IV, Nr. 109. Medd. af Niels Mortensen, Stokbro.

faa en Køretur i hendes eget Vejr, saa kunde hun faa at prøve, hvorledes det var. Hun lo naturligvis; jeg fik fraspændt og maatte ind at drikke Kaffe hos hende.[1])

31. Emmelev (Rimsø S., Djurslands Nørre H., 1991). At »råde Vejr« i Emmelev begyndte ved Kjørmæs (Kyndelmisse). Som Regel begyndte det i en bestemt Ende af Byen. Konen i hver Gård havde da sin bestemte Dag, da hun skulde råde Vejr. Blev Vejret nu fint den Dag, mødte alle de andre Kvinder med deres Strikkestrømper og med deres store Sommerhatte på, hilste på hende og sagde, at det var da et dejligt Vejr, hun havde skaffet o. s. v., o. s. v. Hun måtte så traktere dem alle med Kaffe. Blev Vejret derimod dårligt, så mødte enten de eller deres Mænd vinterklædte, usædvanlig indpakkede; Mændene trak hende så ofte udenfor Gården og bandt hende til et Træ eller truede hende dermed, indtil hun lovede at give dem Kaffe. Samtidig skændte de stærkt på hende, fordi hun skaffede dem et så stygt Vejr.[2])

32. Thorsager (Øster Lisbjærg H., 2042). Her fandtes o. 1880 28 Gårde. I Februar, der jo har 28 Dage, fik hver Gårdmands Kone tildelt sin Dags »Vejr«, således at Konen i en bestemt Gård i Byens Udkant »havde Vejr« den 1. Febr., næste Dag havde Nabokonen Vejr, og således gik det Byen rundt. Smedekonen »fik Vejr« hver 4. År, nemlig når det var Skudår. Hvis det nu en Dag faldt ind med dårligt Vejr, Sne eller Kulde, kom Naboerne, både Mænd og Koner, iført Sommertøj, Konerne bl. a. med Parasol, Sommerhat o. s. v., for ligesom at drive Skæmt med den, hvis Vejr det var vedkommende Dag. Endnu ved Konerne i Byen, hvornår de hver især »har Vejr« og samles undertiden i den Anledning til Kaffegilder.[3])

33. Fårup (Thorsager S.). Her havde Mændene Vejr i Marts og Konerne i Februar. De forskellige Gårde »havde Vejr« i en ganske bestemt Orden — dog gik det ikke efter Matrikelsnumrene. Når en havde Vejr, kom de andre på Besøg for at ønske til Lykke med Vejret, når det var godt, eller gøre Vrøvl, når det modsatte var Tilfældet. I godt Vejr kunde Gæsterne også finde på at tage Solhat på, skønt det var midt om Vinteren. Naturligvis blev vedkommende også sammenlignet med sit »Vejr«, hvis det var godt, var det et godt Menneske o. lign.[4])

34. Ommestrup (Ø. Lisbjærg H., Mørke S., 2044). I Optegneren, Aage Sørensens Barndom var det Skik i Ommestrup, at Beboerne havde »Vejr«. Der begyndtes den første Februar med Mændene i den største Gård, og så løb Skikken Byen rundt, således at alle havde haft »Vejr« en ganske bestemt Dag. »Da min Fødegård var den største i Byen, begyndte Far; det var altså d. 1/2, så fulgte Naboen i Mtr. 2 P. M. Skriver, der havde Vejr den anden. Søren Jensen i Abildhøjgård Matr. No. 3 — den tredie Februar. Da der var 12 Gårde i Byen, var Gårdmændene færdige med at have Vejr om Aftenen d. 12. Febr. Alle Husmændene havde Vejr d. 13., Mor d. 14., og dernæst de øvrige Gårdmandskoner til og med d. 24. Alle Husmandskonerne d. 25., Karlene d. 26., Pigern de. 27., dernæst sluttedes der af. Nogen Forklaring på Skikken vidste

[1]) H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv[1] I, 257 f.
[2]) Opt. 1910 af stud. med. Niels Svith, medd. af Birthe Marie Sørensen, f. Sørensdatter, g. m. Tømrer S., 76 År, boende i Emmelev, f. i Selkjær (DFS 1906/43).
[3]) Opt. 1918 af stud. mag. Aage Hansen, medd. af Frk. Marie Sørensen, 51 År, Følle Forskole, har omtrent hele sit Liv boet i Thorsager (DFS 1906/46).
[4]) Opt. 1924 af dav. stud. mag. Kristian Hald, medd. af Rasmus Madsen, fhv. Grd., 86 År, i Fårup (DFS 1906/46).

Mor ikke af at sige, den havde været i Brug i hendes Forældres Tid og må grundet på det hele Bysamfunds Optræden i det mindste skrive sig fra Tiden før Fællesskabets Ophævelse. Jeg har ofte hørt Mor spørge Far den Dag, hans Vejr indtraf, om han vidste, hvis Vejr det var i Dag. Jo, det vidste han nok. Jeg har også hørt Folk nede i Byen sige til os Børn, at det var forfærdeligt, som vor Far var vred den og den Dag — den første Februar altså — eller: Eders Mor var nok godt tilpas den og den Dag, alt under Hensyn til Vejrligets Karakter, Snefog eller Solskin. Dette viser, at Byens Folk holdt sig a jour med Dagene og de pågældendes »haven Vejr«, men særlige Foranstaltninger eller Fordele havde ingen deraf ved indeværende Tid, — omtrent midt i 80'erne i forrige Århundrede.«[1])

35. Åstrup (Skødstrup S., Ø. Lisbjærg H.). Her har Skikken vist også været kendt, men det var muligvis kun Mændene, som »havde Vejr«.[2])

36. Gammel Hinnerup (Grundfør S., V. Lisbjærg H., Århus Amt, 2071). Her havde Mandfolkene deres Dage og Kvindfolkene deres. Så lagde de jo Mærke til Vejret, og hvis Dag det var. Så sagde de: »Det var godt at vide, det skulde blive så godt Vejr den Dag, da det var den, der havde Vejr.«[3])

Tydning.

I den Form, Skikken at »gøre Vejr« er os overleveret i Danmark, hører den til Folkeforlystelserne. Hovedindholdet af de enkelte Optegnelser går ud på at skildre, nærmest i humoristisk Form, hvorledes visse Mennesker i Landsbyen en bestemt Dag står for Vejret. I Optegnelserne er der nogen Vaklen med Hensyn til Benævnelsen af Skikken. Hyppigst forekommer Udtrykket: gøre Vejr (Nr. 1, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 19, 29, 30). Dernæst: have Vejr (1, 2, 4, 6, 19, 23, 26, 32, 34), holde Vejr (9, 15, 17), have Dag (3, 4, 7, 8), lave Vejr (25, 26), holde Dag (7), råde Vejr (30), stå for Vejret (8), få Vejr (32). Det er altså rigtigst at kalde Skikken »gøre Vejr«, og derfor er da også Titlen til dette Arbejde valgt herefter.

En Forståelse af den danske Tradition om vor Skik får man ved — med Axel Olrik — at sammenligne den med nogle islandske Forhold; thi i dette Land har man en særlig Ceremoni, knyttet til Årets fire første Måneder, der her hedder Thorri (Januar), Góa (Februar), Einmánuðr (Marts) og Harpa (April). Man læse herom hos Jón Árnason: Íslenzkar Þjóðsögur og Æfintýri II (1864—65), 572 f.: »Næsti mánuður eptir miðjan vetur heitir enn, sem kunnugt er, Þorri, næsti mánuður eptir hann Góa, seinasti vetrarmánuðurinn Einmánuður, og fyrsti sumarmánuðurinn Harpa. Fornsögur segja frá því, hvernig

[1]) Opt. 1932 af Aage Sørensen, Mellerup, efter sin Mor, f. 1839, boende på Ommestrupgaard (DFS 1906/43).
[2]) Samme Note som ved Nr. 32.
[3]) Jysk Almueliv IV, Nr. 108. Medd. af Jens Hattemager, Hinnerup.

2 fyrstnefndu mánuðirnir feingu nöfn sín, en ekki er mèr kunnugt, af hverju Einmánuður og Harpa dragi nafn. Reyndar hefir dálítið boðorðaslángur komitz á munnmælin, því þau gera Þorra og Góu að hjónum, þar sem þau eru talin feðgin í fornum sögum; er Þorri húsbóndinn, en Góa húsfreyan; þeirra börn ere þau Einmánuður og Harpa. Þess vegna var það skylda bænda »að fagna Þorra«, eða »bjóða honum í garð«, með því að þeir áttu að fara fyrstir á fætur allra manna á bænum, þann morgun sem Þorri gekk í garð. Áttu þeir að fara ofan og út í skyrtunni einni, vera bæði berlæraðir og berfættir, en fara í aðra brókarskálmuna, og láta hina svo lafa eða draga hana eptir sér á öðrum fæti, ganga svo til dyra, ljúka upp bæarhurðinni, hoppa á öðrum fæti í kríng um allan bæinn, draga eptir sér brókina á hinum, og bjóða Þorra velkominn í garð, eða til húsa. Síðan áttu þeir að halda öðrum bændum úr bygðarlaginu veizlu fyrsta Þorradag; þetta hèt »að fagna Þorra«. Sumstaðar á norðurlandi er fyrsti Þorradagur enn í dag kallaður »bóndadagur«; á þá húsfreyan að halda vel til bónda síns, og heita þau hátíðabrigði enn »Þorrablót«. Húsfreyjur áttu að fagna Góu á líkan hátt, og bændur fögnuðu Þorra, fara fyrstar manna á fætur fáklæddar Góumorguninn fyrsta, gánga þrisvar í kríng um bæinn, og bjóða Góu í garða, svo mælandi:

»Velkomin sértu, Góa mín, og gakktu inn í bæinn;
vertu ekki úti í vindinum vorlángan daginn«[1]).

Fyrsta Góudag áttu og húsfreyjur að halda grannkonum sínum heimboð. Ýngismenn áttu að fagna Einmánuði og ýngismeyar Hörpu á sama hátt, og húsbændur og húsfreyjur fögnuðu Þorra og Góu.« —

[Den første Måned efter Midvinter hedder, som kendt er, Thorri, den følgende Måned derefter Góa, den sidste Vintermåned Einmanuðr, og den første Sommermåned Harpa. Fornsagaer fortæller om, hvorledes de to førstnævnte Måneder fik deres Navne; men det er ikke mig kendt, hvorledes Einmanuðr og Harpa fik Navn. Ganske vist er der i Folkemunde fremkommet ikke så lidt Forvirring, idet Thorri og Góa dér gøres til Ægtefolk, medens de i de gamle Sagaer omtales som Fader og Datter. Thorri er Husbonden og Góa Konen; deres Børn er Einmanuðr og Harpa. Det var Bønders Skik »at modtage Thorri« eller »byde ham til Gård«, således at de skulde være først af alle Mand på Benene i Gårdene den Morgen, da Thorri gik i Gård. Husbonderne skulde gå ned og ud i den bare Skjorte, ja endogså med bare Lår og barbenet, men gå med det ene Bukseben trukket op og lade det andet hænge og dingle således eller trække det efter sig på det andet Ben, gå således til Døren, lukke Stuehusdøren op, hoppe på et Ben omkring Gårdens Bygninger, slæbe Bukserne efter sig på det andet og byde Thorri velkommen i Gård eller til Hus. Højere op på denne første Thorridag holdt de Gilde for »Bønderne« i deres Bygdelag; det kaldtes »at modtage Thorri«. Nogle Steder på Nordlandet bliver første Thorridag endnu kaldet »Bondadagur« (ɔ: Husbonddagen); da gælder det for Konen

[1]) Et Vidnesbyrd om Skikkens høje Alder finder vi i den citerede Halvstrofe, der øjensynlig er digtet i det sædvanlige Oldtidsversemål: Fornyrðislag.

at vise sig venlig mod sin Mand, og kaldes disse Ceremonier for Thorriblót. Konen skulde modtage Góa på lignende Måde, som Husbønderne modtog Thorri, således at de først skulde være på Benene uden alt for meget Tøj på den første Morgen i Góa, og gå tre Gange omkring Gården og byde Góa i Gård, idet de sagde:

Velkommen skal du være, Góa min,
gak du ind i Gården;
vær du ej ude i Vinden
den vårlange Dag.

På første Góadag skulde Konerne holde Gilde for deres Nabokoner. Karlene skulde tage imod Einmanuðr og Pigerne mod Harpa på samme Måde som Husbønder og Koner tog mod Thorri og Góa. — Der er neppe Tvivl om, at denne Skik at modtage Thorri, Góa, Einmanuðr og Harpa er et Levn af det gamle Thorrablót, Góiblót, Einmanuðrblót og Sommerblót, dog er kun lidt tilbage af denne Fest trindt omkring.]

Thorri og Góa er altså iflg. Folkeoverleveringen Mand og Kone, medens Einmanuðr og Harpa er deres Søn og Datter. Derfor tilkom det Bonden i Gården den Dag, da Thorri gik i Gård »að fagna Þorra« eller »bjoða honum í garð«; han skulde da være først oppe om Morgenen, gå ned i bar Skjorte, nøgen til op på Låret, tage det ene Bukseben på, lade det andet hænge efter sig, og derpå skulde han gå til Husdøren og hoppe på et Ben omkring hele Gården og byde Thorri »velkommen i Gård«. Opad Dagen skulde han holde et Gilde for sine Naboer. Dagen kaldtes »bóndadagur« (ɔ: Husbonddagen). Gildelaget benævntes Þorrablót. På Husbonddagen gjaldt det for Konen at vise sig venlig mod sin Mand.

Første Dag i Góa skulde Bondekonen gøre ligesådan, stå først op og gå i let Påklædning ud og byde Góa velkommen til Gårds — efterat hun havde gået to Gange omkring Gården — med Ordene:

Velkommen, Góa min,
gak du ind i Gården;
vær ej ude i Vinden
den vårlange Dag.

På denne »første Góadag« skulde Konen gøre Gilde for sine Nabokoner. De unge ugifte Mænd og Kvinder skulde på lignende Måde byde Einmanuðr og Harpa velkommen[1]).

Et Hovedpunkt i den islandske Skik er, at Mændene skal hilse Årets første Måned velkommen, Kvinderne den anden. Her i Danmark vedkommer sædvanlig den anden Måned Kvinderne (Februar, Gói, ældre

[1]) Jfr. Axel Olrik i Fra Dansk Folkemindesamling II (1909), 16. Samme i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde (1910), 58. J. S. Møller: Fester og Højtider II (1933), 518. Magnus Olsen: Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne I (Vdskselsk. Skr. II. Hist. filos. Klasse 1914, Nr. 4, 1915), 238 f.

Dansk »Göjemåned«, 26 Steder fra: Nr. 1, 2, 3, 4, 6, 7, [8], 9, 10, 11, 13, 14, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34), medens Mændenes vakler mellem første (Januar, 3 Steder: 23, 29, 30) og tredie (Marts, 11 Steder: 1, 7, [8], 9, 10, 18, 20, 24, 27, 29, 33)[1]). For så vidt svarer den danske Skik snart til Islændernes første Måned (Husbøndernes), snart til tredie (Ungkarlenes); denne Vaklen står sikkert i Forbindelse med, at Navnet Thorri, »Tormåned«, i nyere Dansk er gået over fra Januar til Marts. I Karlby (29) ved Hornslet (ikke Karlby ved Grenå) har man ganske den samme Inddeling som på Island: Januar er Mændenes, Februar Konernes, Marts Karlenes, April Pigernes, — og i Tilgift Maj Drengenes. Også andre Steder fra haves Oplysninger om Vejrskikken fra Årets første fire Måneder. I Dalbyneder (17) var Rækkefølgen den: Konerne i Januar, Mændene Februar, Pigerne Marts og Karlene April. Dalbyneder er det eneste Sted, hvor Konerne gjorde Vejr i Årets første Måned. Tørring (18) havde denne Orden: Konerne Februar, Mændene Marts, Karlene April, Pigerne Maj. Ommestrup (34) havde Omgangsskik for Gårdmænd, Husmænd, Gårdmandskoner, Husmandskoner, Karle og Piger[2]). Her blev dog hele Omgangen sluttet i Februar Måned. I de små samsingske Byer Vadstrup, Alstrup, Agerup (13—15) var alle Indbyggerne nødt til at gøre Vejr, for at de kunde vedblive Måneden ud. På Nekselø (4) havde Mændene ikke Vejrdag. I Mastrup på Sejerø (7) fik Konerne aldrig Dag, og Mændene måtte nøjes med hver en halv Dag; eller: to Gårde fik slet ingen Dag. De Kare Husmandskoner (22) havde ikke Vejr, kun Gårdmandskonerne. I Pillemark (11) havde kun Gårdmændene Vejr. Sådan var det vist også i Åstrup (35). Hvor der ingen Mand var i Gaarden, skulde Bestyreren eller Forkarlen (1, 7) gøre Vejr. Var der ingen Koner, måtte Husbestyrerinden holde Dag (7).

Fremgangsmåden ved Skikkens Rundgang var denne, at den Kone (Mand o. s. v.), som boede i den første Gård i Byen, først skulde gøre Vejr, næste Dag gjorde Konen i den følgende Gård Vejr, og når alle Gårdmandskonerne havde gjort Vejr, kom Turen til Husmændenes Koner. Var der ikke Dage nok til hver af dem, måtte de sidste i Rækken dele Dagen således, at den ene fik Formiddagen og den anden Eftermiddagen (om Dagdeling se nærmere Nr. 1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 24, 29). I et Skudår kunde Deling af Dagen undgåes i Hårmark (11), hvor der var 29 Mænd ialt. Her kunde den sidste altså få Vejr en hel Dag i et Skudår; de øvrige År måtte de to sidste Mænd i Rækken nøjes med en halv Dag hver. Thorsager (32) havde 28 Gårde. Her fik Smedens Kone kun Vejr hvert fjerde

[1]) Nr. 9, 16(?), 17, 34 gør Mændene Vejr i Februar, Konerne i Marts Nr. 9 [?].

[2]) Karle, Piger og Drenges Deltagelse i Vejrskikken fandt i det hele Sted Nr. 1, 2, [8], 9, 12, 13, 14, 15, 18, 24, 26, 29, 34.

År (Skudåret). På Sejerø (7) var der en Gård, som kun fik Dag hvert fjerde År. I en anden Sejerøoptegnelse fortælles, at af de 31 Koner fik de to ingen Dag; og én kun, når der var Skudår. Var der imidlertid f. Eks. ikke så mange Koner i Byen, som der er Dage i Måneden, måtte Pigerne i Gårdene også have deres Tur. — Præst og Degn var på Sejerø (7) med i Skikken efter deres Tur. I Koldby (11) var Degnen og en Husmand fælles om en Dag. I Spentrup (19) begyndtes ved Præstekonen, dernæst kom Turen til Degnekonen (jfr. 7). Også i Favsing (24) havde Præstekonen Vejr den allerførste Dag. Morsomt er det at læse om Gårdmandskonens Besøg hos Præstekonen i Gerrild (30) på hendes Vejrdag.

Det var en bestemt fastsat Rækkefølge fra Gård til Gård, fra Hus til Hus i Landsbyen, Vejrskikken fulgte (se Nr. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34), måske efter Ejendommenes Matrikelsnumre (se 1, 34). Reglerne for Gårdenes og Husenes Tur er flere Steder (7, 10, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 33, 34) ret udførlig omtalte i Optegnelserne. For særlig lokalhistorisk interesserede kan disse Detailoplysninger måske være af Betydning.

Vejret på Vejrdagen blev betragtet som et Udtryk for det Sindelag, vedkommende var i Besiddelse af, der stod for Vejret (se Nr. 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 17, 21, 22, 33, 34, 36). Den kendte Skik, at et Menneske, der har dårligt Vejr på sin Fødselsdag, har udvist en mer eller mindre god Opførsel el. lgn. i det foregående År, er det, vi har et Sidestykke til i »gøre Vejr«. Her er nemlig den Tanke, at man virkelig på en bestemt Dag kan gøre et af sine Medmennesker ansvarlig for Vejrliget, — dernæst, at der består Sammenhæng mellem vedkommendes Sindelag og Vejrliget — ført ud i sine yderste Konsekvenser[1]). Var Vejret godt, var det behageligt at have Vejr. Så fik man på Samsø Kaffe på Sengen om Morgenen (9, 10, 11)[2]), senere på Dagen kom Naboer og Venner, og ofte trakterede de med gode Sager, for at »Vejrholderen« kunde bevare det gode Humør og dermed også det gode Vejr (Lighedsmagi). I Spentrup (19) havde man et særligt Ønske om godt Vejr en bestemt Lørdag i Februar; thi den Dag var der Marked i Randers, og dertil skulde i Reglen mange Folk fra Spentrup.

Efter nu at have fremdraget den islandske Parallel til de danske Optegnelser om at gøre Vejr og redegjort for Trækkene vedrørende Skikkens Rundgang til de enkelte Hjem i de danske Landsbyer, hvorfra der tilfældigvis er indsamlet Oplysninger om den, skal vi gå over til at omtale visse Enkeltheder, som kan føre os på Sporet efter Skikkens Ælde og Betydning.

[1]) H. Grüner Nielsen i Fra Dansk Folkemindesamling II (1909), 14.
[2]) Dette kunde også gælde Manden (se 11)!

Opmærksomheden henledes da straks på det Forhold, at Bondekonen i Góamåneden (Februar) er Udøver af de Handlinger, som Skikken kræver. Her står vi overfor et Tilfælde, hvis Oprindelse må søges langt tilbage i Tiderne. Kvindernes Forbindelse med Februar synes nemlig at gå tilbage til en fjern Urtid. Ikke alene i Norden, også i tyske Egne: Westfalen, Kölnegnen, Mecklenburg, er Kvinderne i Februar Wetterregentinnen[1]). Magnus Olsen[2]) er af den Formening, at det græske Navn på Februar, Γαμηλίων (d. e. Ægteskabsmåned), skal ses i Sammenhæng hermed[3]). Er dette Tilfældet, må der kunne peges på noget i det daglige Liv stadig tilbagevendende, som er ejendommeligt for Februar, der har kunnet opfattes som forbilledligt for det menneskelige Ægteskab. Dette er da også muligt, idet der til denne Måned i Folketro og -skik stadig er knyttet Ting, som vedkommer Grøde og Fødsel. Ved Nyet i Gjø plejede Almuen i Solør at sige: »Gud velsigne Gjø! Da griser min So, da kalver min Ko. Da lever vi altid så vel«. I Tyskland er en lignende Tradition knyttet til Kyndelmessen. På dansk Område gælder lignende Overlevering for visse Dage i Februar. Per Varmesten kaldes Per med Lammelægget: »da begynder Fårene at læmme«. På Samsø (i Pillemark) hedder det: St. Peders Dag (22. Febr.) begynder Gassen at drænke. Den Kone, som gjorde Vejr den Dag, skulde sætte et Avlerør (en Pek) til Gassen; før den Dag havde den ingen Pek, og kunde så ikke parre sig med Gåsen. Med den Kone blev der drevet megen Spøg (se vort Nr. 11). Der sagdes også: St. Peders Nat parres Agerhønsene. Den 24. Februar kommer Mathias med Gåseægget: Gæssene begynder da at lægge Æg. — Og sådan kunde man blive ved med at nævne Eksempler fra Folkeoverleveringen vedrørende Februar som Måneden for Avling og Fødsel. Nils Lid har imidlertid gjort udførligt Rede for Spørgsmålet i sit betydningsfulde Værk: Joleband og Vegetasjonsguddom[4]), hvorfor det ikke her nærmere skal omtales.

På andre Områder har den islandske Skik, som Árnason har sin fortrinlige Optegnelse om, også ældgammel folkelig Kultus til Forudsætning. Thorrablót og Goiblót omtales allerede o. 1200 i »Hversu Noregr bygðiz« og »Fundinn Noregr«[5]). Dette viser, at Skikken har været velkendt i hin Tid, hvad ikke er til at undres over, da religiøse Skikke, hvor Mænd og Kvinder hver for sig har deres Guddomme, viser hen til meget

[1]) Axel Olrik i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde (1910), 57 (med Henvisninger).
[2]) Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne I, 238—39.
[3]) Jfr. P. K. Thorsens Optegnelse fra Sejerø (vort Nr. 7): Februar kaldes Hustrumåneden. I Westfalen hedder Februar Kvindemåneden (Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens. Herausg. v. Hoffmann-Krayer u. Hannes Bächtold-Staubli (1927), II, 1766).
[4]) Skrifter udg. af Det norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Hist.-filos. Klasse 1928. Nr. 4, S. 194 ff. Jfr. Magnus Olsen, anf. Skr., 238—39.
[5]) Flateyjarbók I, 22.

gamle Kulturforhold. Hovedindholdet af Skikken er Påkaldelsen af så øjeblikkelige Tidsguddomme som Måneskifterne, og en sådan Anråbelse hører til de ældste og mest umiddelbare Udslag af Menneskenes religiøse Følelse, der kendes. Påkaldelserne af Måneskifterne fører tilbage til en ældgammel Månekultus, knyttet til Årets første Nymåne. I vor islandske Tekst ses det, at Månederne opfattes som levende Væsener af en vis guddommelig Karakter, der efter hinanden gæster Menneskene og råder over deres Ve og Vel[1]). Måneder med mandligt Navn opfattes som mandlige, de med kvindeligt Navn som kvindelige. Den naturlige Følge heraf er, at Mændene må modtage de mandlige Måneder og Kvinderne de kvindelige. Særlig gælder det om på tilbørlig Måde at byde Årets to første Måneder velkommen, da det hele År beror på dem. I Folketroen spiller det en vældig Rolle, om en Ting bliver sat godt i Vej; thi så nåer den også vel til Ende (»godt begyndt er halvt fuldendt«)[2]).

Det må her erindres, at Månederne i gammel Tid ikke var = vore Kalendermåneder, men Månemåneder, d. v. s. de synlige Måneperioder fra Ny til Næ; og til disse knytter de gamle Månedsnavne sig. Hilsenen til Thorri skal da bringes, når den første ny Måne efter Jul viser sig, Nytårsnyet, — Hilsenen til Góa, når næste Nymåne lader sig se. Helt til vor Tid har Bønnen til Årets første Måned været et levende Led i de nordiske Folks Julefest. »At hilse Nytårsny« — som Skikken kaldes i Danmark — er særdeles velkendt i de nordiske Landes rige Nutidstradition om Julen[3]).

Månehilsenen i Thorri, der altså er Oprindelsen til den islandske Skik og til vor Skik at gøre Vejr, er også Forudsætningen for Blótgildet, der hos de gamle Nordboere holdtes ved Midvintersnat (miðsvetrarnótt) eller Høkunat (hǫkunótt, hǫggunótt), som efter alt at dømme faldt lidt før Januars Midte. Midvinterblótet er igen Forudsætningen for Julefesten hos de nordiske Folk. — En Måned efter dette Blót holdtes Góiblót, — ved den senere Kyndelmesse.

Ligesom der i Island skulde holdes et Gilde af Husbond og Madmoder for Naboerne (en Videreførelse af det gamle Thorrablót og Góublót), når Thorri og Góa blev budt velkommen, således skulde også i Danmark den Person, der gjorde Vejr, give et Gilde til Granderne (1, 3, 6, 7, 9, 16, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32). Dette Gilde, der indgår i Rækken af de mange Bygilder, som holdtes Året rundt i Fællesskabslandsbyerne, når der var den mindste Lejlighed til at feste, er blevet betragtet som en blot og bar

[1]) Om Personifikation af Månederne se J. Bolte, Archiv f. neuere Spracken 98, 82. 100,149. Reinhold Köhler, Kleinere Schriften I, 380. J. S. Møller: Fester og Højtider II, 6 ff. (Tidsregning i ældre Tider). Om de isl. Månednavne, se S. Blöndals Ordbog.
[2]) Axel Olrik, anf. St. J. S. Møller: Fester og Højtider II, 519.
[3]) J. S. Møller: Fester og Højtider II, 509 ff. (med mange Henvisninger).

skæmtsom Sammenkomst — ihverfald i de senere Århundreder — medens det hos Islændingerne iflg. Árnasons Optegnelse har bevaret den gamle religiøse Mening. Selvom Gildet i Danmark fortrinsvis blev holdt af Kvinderne (jfr. dog Nr. 23: i Uggelhuse var der ikke anden Lystighed, end at 3—4 Mand gik sammen og drak Punch), er der dog ingen Tvivl om, at det også her engang har været gældende lige så fuldt for Mændene og i begge (alle) Måneder.

I den danske Overlevering om Vejr-Gildet findes nogle Særtræk, som her bør omtales. Det var således ikke behageligt at gøre Vejr, når det faldt ind med Regn og Sne. Så hed det: »Han er gal i Dag« (7 Sejerø). Eller: »Hvad mon der dog er gået Hans Lund imod i Dag« (9 Samsø) . . . »Ja, han må jo være en streng Mand, siden han laver sådant Vejr« (19 Spentrup) . . . »Kristen Mikkelsen er bøs i Dag« (21 Vissing) . . . »Ja, så er der kun dårlige Udsigter, for hun er jo gal for det meste« (9 Samsø) . . . »Hun er gnaven så tidlig, men op ad Dagen, når hun kommer rigtig i Klæderne, bliver det nok bedre« (2 Arts Herred). Vedvarede det dårlige Vejr, kom Naboerne anstigende på Drillebesøg (9, 24, 27, 29, 31, 32, 33), forsvarligt indpakkede; Konerne var indhyllede i store Kapper og med 2—3 Klæder om Hovedet. Disse tyktpåklædte Mennesker er Reminiscenser fra — eller Paralleller til — den gamle Skik ved Fastelavnstide, hvor »Vinteren« kæmper med »Sommeren« om Magten. »Vinteren« er tæt indpakket, »Sommeren« luftig påklædt. En enkelt Dag — som f. Eks. på en »Vejrdag« — kan »Vinteren« sejre og derfor hovere, men i det lange Løb er det dog »Sommeren«, den tyndpåklædte, der vinder i Kampen. — Det er Vejrmagi eller Vårmagi, der skjuler sig i de islandske og danske Skikke om at gøre Vejr såvel som i de trindt om fra Europa kendte Skikke om Kampene mellem »Sommer« og »Vinter«. Det er også Vejrmagi, vi finder i den danske og islandske Overlevering om Husmoderen, der tyndt påklædt skal hilse Góa eller optræde udenfor i Sommertøj og med Solhat (se Nr. 6, 24, 30, 31, 32, 33). En fornøjelig Skildring af Konen med Solhat på ude i Gården en Uvejrsdag er bl. a. givet fra Jordløse (Nr. 6) af Karoline Graves. En Solhat er et stort, aflangt Stykke Pap med afrundede Hjørner; den kunde være uden Dekoration eller overtrukket med blomstret Kattun eller malet. Solhatte var i Brug over hele Sjælland for o. 100 År siden[1]). Den islandske Skik forklarer os intet om Husmoderens ringe Påklædning, og i Danmark er selvsagt intet overleveret om denne Skiks Betydning. Den magiske Tankegang, der er Forudsætningen for »Sommerklædningsskikken«, er den samme som ved Nytårsnyet, Ønsket om Sommer, Sol og Varme til Gavn for Høsten. Man har ment, at Vejret kunde »påvirkes« af den, der var ansvarlig for det, når vedkommende var klædt i en Dragt, som svarede til det Vejr, der ønskedes; altså

[1]) J. S. Møller: Folkedragter i Nordvestsjælland (1926), 103 f. og Fig. 69.

Lighedsmagi. I primitiv Gudsdyrkelse plejer man at vise Guderne det, man gerne vil have, de skal frembringe; man lokker eller hypnotiserer dem til, at de skal lave Sommer, eller på et endnu massivere Trin af åndelig Udvikling: man forsyner dem med så megen Sommer, at de giver Menneskene Sol og Varme igen[1]).

Det er øjensynlig også gammel Vårmagi, når man i Snevejr rystede en Tot Blår (Nr. 7, 9, 10, 11, 16, 24) op og ned foran den Kvindes Hus, som gjorde Vejr, og bandt Blåren på Dørens Klinkefald. Så kunde hun se på Blårene, »hvor spejet og uredt al Ting er for hende i Dag« (9 Samsø). En sådan Spøg kunde måske være nok til at opmuntre Mandskabet i begge Gårdene til Trods for det bedrøvelige Vejr. Blårtotten på Køkkendøren kunde også vise forbipasserende, hvem der holdt det dårlige Vejr. I Favsing (24) sagdes i Snevejr: »Nu ryster den Kone hendes Blår i Dag«. Blårophængningen belyses af et svensk Vejrmærke: »Når Fru Gjø ryster sine Blår flittigt (d. v. s. når det sner meget i Februar), vil det blive et godt År«[2]). Blåren rystedes da, for at det skulde sne meget i Februar og derved give et godt År[3]).

I Slægt med Fastelavnsskikkene er det, når der på Samsø (11, 16) stikkes et pyntet Ris ind i Vinduessprækken til den Kone, der er heldig med Vejret. Parallelt hermed er Skikken at give den Mand, der i Marts har en dårlig Vejrdag, en Tot Svinebørster og en Klud; Børsterne var til at indsæbe med som Kost, og Kluden til at tørre med. Mandens dårlige Vejr havde sin Årsag i hans slette Humør over, at Svinebørsterne ikke var blevet rystede godt nok (9, 10)[4]).

Når det berettes (12, 29, 30), hvorledes de vrede, ubudne Gæster trak den, der skulde gøre Vejr, ud af den lune Stue og ud i Uvejret, for at vedkommende i det mindste kunde få at mærke, hvor dårligt Vejret var, er dette Træk jo nærmest af komisk Virkning og er naturligvis også opfattet således i vor Overlevering. Men i sin Oprindelse har det været alvorligt nok: den nykommende Måne skulde hilses, ellers gav den ikke Trivsel til Årets Avl. I Island har Skikken antagelig gået på Omgang mellem Bygdens Folk fra År til År; i Danmark gik den på Omgang i Landsbyerne fra Dag til Dag, Måneden igennem. Denne sidste Mangedobling er dog måske først indtrådt, da Skikken tabte sin religiøse Karakter. Profaneringen er blevet gennemført, efterhånden som den ny Almanak (Tidsregning) med dens Solmåneder blev almindelig kendt; herved gled Månedyrkelsen

[1]) Jfr. Axel Olrik, anf. St. J. S. Møller, anf. Værk, 521.
[2]) Folkminnen och Folktankar 1931, S. 104 (ved N. Lithberg).
[3]) J. S. Møller: Fester og Højtider II, 520.
[4]) Om der til Forudsætning for Svinebørstegaven findes en eller anden magisk eller religiøs Skik, véd jeg ikke. Jeg har intet kunnet finde, der peger i den Retning.

i Baggrunden, tilsidst holdt sig kun Nytårsnyet, — Årets Høst måtte dog sikres.

Nytårsny og gøre Vejr viser, at Månekulten har bestået i en Bøn (en »Indbydelse«, et »Velkommen«) og i Handlinger af magisk Natur. Det er disse sidste, der er den primære Del af Skikken.

De Træk, der nu skal anføres, viser tydeligt, hvorledes den gamle, religiøse Skik at hilse Nymånen hos den danske Almue helt har mistet sit oprindelige Præg, Skikken er udartet til skæmtsom Lystighed og grov Komik. Der vankede således ingen Gaver, når Vejret var dårligt. Højest kunde »Vejrgøreren« få en Sten, der kunde bruges til at tørre Øjnene med (9, 10, 11). Gæsterne kunde undertiden være af den Anskuelse, at den, der skulde gøre Vejr, men havde Uheld med sig, helst ikke burde gå frit omkring. Vedkommende kunde så af Gæsterne blive ført med Magt udenfor og bundet til Byleddet (6), til et Træ ude i Haven en Timestid (9, 15, 31), bundet ude i Snevejr (12), til en Vogn ude i Gården (24), til Brøndkarmen (1, 30), sat op i Storkereden (26), — eller man kunde gå mere snedig til Værks: Under et eller andet Påskud — om ualmindelig store Tørv i Tørvehuset, Ko kælvet, Kylling gøre Æg o. s. fr. (jfr. Aprilspøgen) — blev Konen (eller Manden, 2), der gjorde Vejr, lokket ud i Hønsehuset (2, 3, 5, 6, 7) eller i et andet Udhus og der spærret inde (3, 6)[1] . . . . . Heldigvis viste det sig, at Naboernes hårde Sind efter megen forgæves Tryglen og Beden dog tilsidst lod sig formilde ved Løfter om et godt Traktement (1, 3, 6, 7, 9, 16, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32). Så slap den ulykkelige fri og snart sad alle bænkede ved Langbordet om den dampende Kaffe (jfr. 7, 24, 29, 30, 31, 32). I Kare (22) var Middagsretten på Konens Vejrdag Pandekager og Sødsuppe, medens den i Brundby (10) kun bestod af Pandekager.

Det er nu viist, hvorledes den danske Skik at gøre Vejr i alle Dele får sin Forklaring fra den gamle Nymånedyrkelse, hvor Månen opfattes som et guddommeligt Væsen. Blótet til Thorri og Góa (i Danmark »gøre Vejr«) er en oprindeligere Form af Månedyrkelsen end den endnu rundt om i Norden kendte Skik at påkalde Månen som »Nytårskonge«.

Thorri og Góa er Vegetationsguddomme, der begge dyrkedes ved Midvinter og den nærmeste Tid derefter, for igennem Blótet at stemme dem venlig for den kommende Høst. De gik sluttelig ind i det sidste Neg, som mejedes i Høsten på Marken. Thorri, hvis Navn Dr. Lid forklarer som Betegnelsen på en lille, forkrøblet Person (jfr. gn. Þverra, formindske, aftage), er en Personificering af Vinteren med dens Tørfrost og repræsenterer den døende, aftagende Vegetation, medens Góa (af *go, fem., det samme Ord som gr. Χθων, fem., Jorden) er Repræsentant for den begyndende Vegetation. Góa skulde være en Datter

[1]) Denne Skik kendes i Overleveringen kun fra Sjælland.

af Thorri og være hans kvindelige Modpart. Hun repræsenterer Avlings- og Fødselsmåneden Februar og synes identisk med den kvindelige tyske Vegetationsgudinde »Fru Gode«, der blandt andet også er knyttet til Tiden fra Jul til Fastelavn[1]).

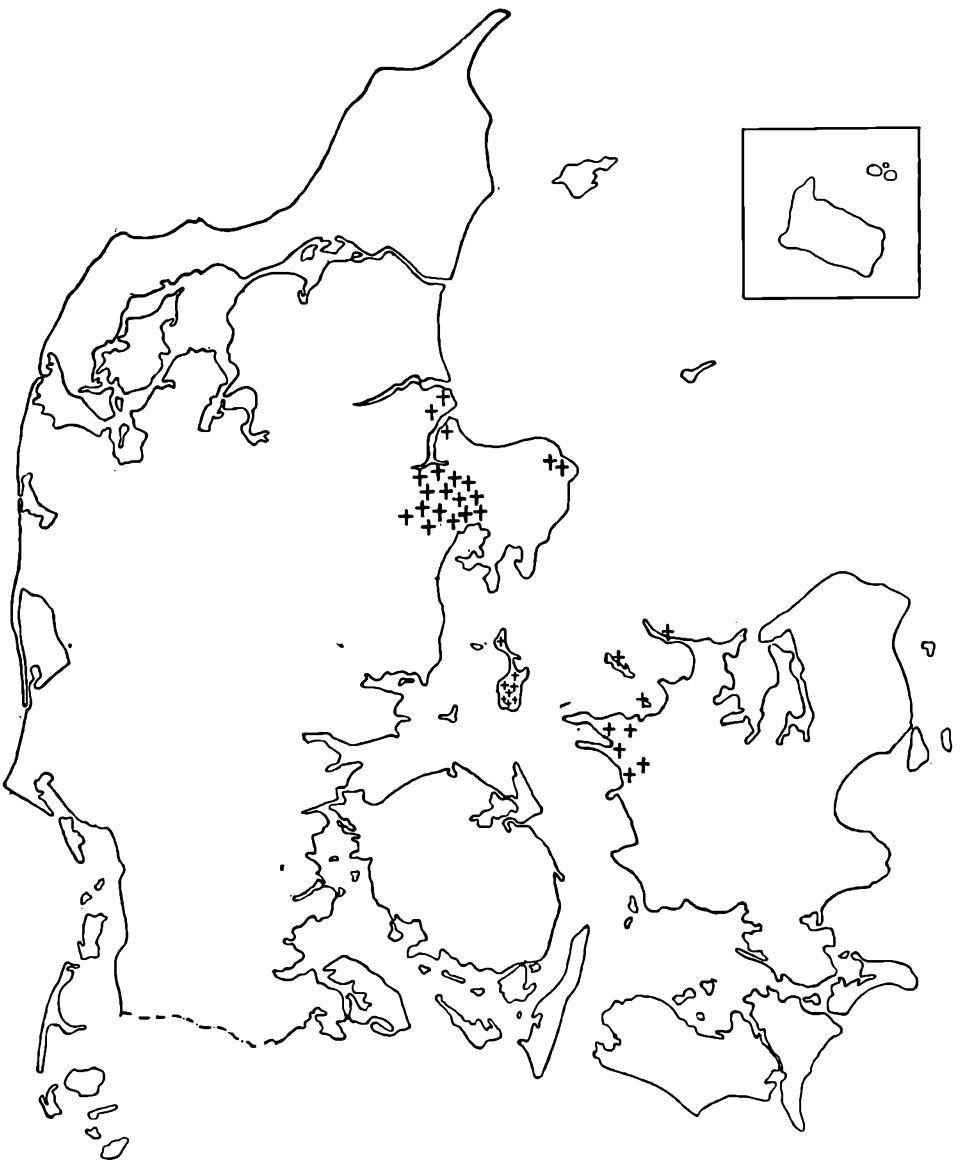
*

Det ældste Lag Guddomsmagter er Naturguddomme. Senere skaber Menneskene Guder, hvis Opgave er at råde for de Midler, der er nødvendige til Livets Ophold. Sådanne Vegetationsguddomme fremstår ikke i regnfulde, tropiske Egne, hvor Naturen er så yppig, at den af sig selv giver tilstrækkelig Føde til Menneskene, men i Lande, hvor f. Eks. Vinteren er hård, og hvor en dårlig Høst i gamle Tider kunde bringe Folkene i Hungersnød. Det er altså klimatiske Forhold, der er Forudsætningen for den oprindelige Religion i Norden og bl. a. for de to af dens Repræsentanter, som var tillagt Magt over Årets Grøde. Den Magt, som »Klimaguderne« Thorri og Góa var blevet givet over Vejrliget, gjaldt det om at få dem til at anvende til Gavn for Agerbrugeren, så han i den kommende Sommer kunde få så god en Avl, at den gav tilstrækkelig til Føde for Folk og Fæ den næste Vinter. Magternes Gunst erhvervedes ved at ofre til dem og ved at udføre magiske Handlinger, som ansåes for hensigtsmæssige for Opnåelsen af det, der eftertragtedes. Det blev derfor i de første Måneder af Året, de udvalgte Vegetationsguddomme Thorri og Góa dyrkedes. Kulten til disse er det, vi har de mærkelige Overleveringer om i Árnasons Skildring og i de danske Folkemindeoptegnelser, der her er fremlagte og analyserede.

*

Tilbage har vi nu Spørgsmålet om den ejendommelig isolerede Udbredelse, Skikken at gøre Vejr har i Danmark. På hosfølgende Kort ses det, hvorledes det kun er Nordvestsjælland (Holbæk Amt), Nekselø, Sejerø, Samsø og Djursland (Randers Amt, en enkelt Optegnelse, Nr. 36, er fra Århus Amt), der har bevaret Skikken i levende Live til henimod År 1900, — ja, i Thorsager (32) kendtes den endnu af Konerne så sent som omkring 1918! Det er dog forholdsvis store Strækninger af Østjylland — fra Mariager Fjord til ned efter Århus — som har brugt at gøre Vejr, medens det sjællandske Område er noget mindre. Naturligvis har Skikken været kendt over endnu større Landstrækninger end disse, som vi nu er i Stand til at indkredse. At den har været almindelig brugt i ældre Tid over hele Danmark, er der vel egentlig

[1]) Se Nils Lids meget udførlige Fremstilling af hele Problemet Torre og Gjø i Værket Joleband og Vegetasjonsguddom (1928), 189—271. Jfr. J. S. Møller: Fester og Højtider II, 105 f., 521.

† Gøre Vejr.

ingen Grund til at betvivle, blot har vi ingen Oplysninger, der direkte kan bevise Påstanden[1]). Det forholder sig nemlig sådan, at adskillige Skikke og Trosforestillinger nu kun kendes fra visse Egne af vort Land, selvom de i deres Indhold skulde synes at have haft Betingelser for forhen at have været kendt overalt, — og det har de vel også været, men de er blevet fortrængte af andre Skikke eller Moder. Når imidlertid et Område af et Land bevarer en Skik eller Trosforestilling længere end andre Egne, må dette Forhold tildels bero på en tilfældig Udvælgelse, måske — som her — i Forening med geografiske Forhold; thi Bevarelsen af vor Vejrskik kan nemlig godt i nogen Grad have været afhængig af, at Folk ved Havet ofte er mere optagne af Vejret — og af at stå sig godt med dets Magter — end en Indlandsbefolkning er det (jfr. Meddelernes Ræsonnementer herom Nr. 7, 9, 10, 29). I hvert Fald, Kattegattets Nærhed kan have været medvirkende til, at Skikken ikke er blevet glemt eller fortrængt af »at hilse Nytårsny«, der vel er kendt i vort Vejrområde, men som måske ikke her har Årtusinders Hævd.

Selve Udbredelsesområdet af at gøre Vejr er egentlig ikke så mærkeligt. Samsø er det modtagende eller afgivende Gennemgangsled mellem Nordvestsjælland og Jyllands store Østhalvø. I det hele taget er der på Samsø en meget rig og mangeartet Folkeoverlevering, et Forhold, der forklares af Øens Beliggenhed i Sejlleden mellem de to store Lande. Når at gøre Vejr har været Skik i Jylland eller på Sjælland, har Samsø ikke kunnet undgå at blive kendt med den, og her på dette isolerede Landområde er Skikken da i særlig Grad bleven iliveholdt ned til vore Dage sammen med så mange andre Kulturlevn fra gamle Tider. Det er sikkert Samsø, der er Skyld i, at både Djursland og Nordvestsjælland har bevaret Skikken gennem Århundrederne.

---

[1]) En enkelt Optegnelse synes dog at indeholde lidt af et Bevis på, at »gøre Vejr« har været kendt andre Steder i Jylland end i de ovenomtalte Egne. Jeppe Aakjær meddeler nemlig følgende i en Notat fra 1909: »At gøre Vejr« maa vistnok ha' været kendt paa disse Egne; i Fjends Herred lever det endnu i Folkesproget som Udtryk for stor og larmende Vrede. »Her kommer søn en Stø' Sluri og tæsker med æ Dar' og lawer en Vejlo, som æ Hus sku fald. Føj for en Vesen endda!« (DFS 1906/23, Top. 1690, Stk. 3).

Min Mor, Mariane Hansen, der var født i Albæk, Snejbjerg Sogn ved Herning, 1849, brugte ofte Udtrykkene: *Han gjo' sår'n Væj·lə* (ell. Blæst) eller: *De æ da't nåt o gyər sår'n Væj·lə öw'ər*, når én »*hålt Huŋ's öwr eŋ'ən Teŋ'*«, fór op og skældte ud uden særlig Grund. — De samme Udtryk er vistnok velkendte overalt i Midt- og Vestjylland; jf. Feilberg. — H.P.H.

Maren „Kone i Hus“ og hendes Bekendelser.

Af *H. K. Kristensen,* Lunde.

Maren Nielskone var en meget stridig Dame. Folkeviddet, der havde saa travlt med at finde Øgenavne, kaldte hende Maren Kone i Hus, og senere hæftede Rygtet Navnet Troldkvinde paa hende.

Indtil 1617 boede hun i et Hus med Jord i Obling, Sønder Bork Sogn, N. Horne Herred. Derfra flyttede hun til »en anden Buel« i Sønder Bork By. I Obling var hun allerede anset for at give sig af med Trolddom. Dog var det nok oftest saa uskyldige Ting som det uendeligt almindelige: at signe for Vrid og det mere sjældne: at signe for Torden. Men Arrigskaben kunde løbe af med hende, naar hun følte sig gaaet for nær. I den Proces, der siden rejstes mod hende, føres der en Række Vidner paa, at hun i Vrede jævnlig truede og ønskede ondt over Modparten. Et ondt Ønske var et farligt Middel at bruge for en gammel ildeset Kvinde, selv om det ikke er sandsynligt, at det altid udtaltes som en Trylleformular, for derved ad magisk Vej at tvinge det onde til at ramme Modstanderne. Derimod er det sikkert, at disse til Tider opfattede det saaledes. Fandt de derefter, at noget ondt overgik dem, var der lige til en oplagt Hekseproces.

1619 bekendte Heksen Johan Hvidsdatter ved Oddum Kirke og udlagde Maren som sin medskyldige[1]). Det maa have givet Rygtet yderligere Næring. Dog er det først i November 1635, at Processen mod hende begynder. Her skal nævnes nogle af de mest interessante Anklager[2]).

Da Maren boede i Obling, skulde en Kone, Maren Jeskone, en Morgen tidlig køre til Hennegaard med sin Søn for at age Hø. Da viste der sig først »en Hob Katte« ved Kohusdøren; da Konen nærmede sig, forsvandt Kattene. Paa Vejen mødte hun atter »en Hob«, men denne Gang »i Menneskers Lignelse«, blandt disse kendte hun Maren, der tog Tømmen med venstre Haand og »plotte« [plukkede] hende i Laaret med den højre »saa

[1]) Om J. H. se J. Aldal: Vestjyske Trolddomssager. Hardsyssels Aarbog 1931, S. 89 f. Hun henføres der til Gedbjerg, V. Horne Herred. Det er ikke rigtigt; hun opholdt sig i Oddum, drev sine Kunster der, blev oversvoret af Kirkenævn fra dette Sogn og dømtes paa N. Horne Herreds Ting.

[2]) Viborg Landstings Dombog C 1636, Pag. 78 f.

haardelig, at Arden derpaa var kendt langsommelig Tid. — »Maren Nielskone,« sagde den kørende, »hvi plukker I mig? Jeg haver intet ondt gjort Eder!« Saa forlod Maren hende. Men Benet blev saa »umuligt«, at det var af Leddet ved Knobenet 2 Gange den samme Dag; de andre Hovfolk maatte trække det i Led igen. Dette blev draget frem ved Processen 18 Aar efter. Omtrent samtidig kom Maren i Trætte med en Bymand, hvis Føl løb i hendes Korn, og da lovede hun ham »en Djævels Færd«. Derefter var han ikke én Ulykke kvit paa sit Legeme, før han fik en anden, hans Fingre sprak, og der groede en Grøde i hans Mund, og »han klagede tit paa hende« [beskyldte hende for Forgørelse]. Da Præsten havde været i Hjemmet for at berette ham, stillede der en Nabo, — Præstens Vidnesbyrd var nemlig vigtigt i en eventuel Proces. Men da sagde den syge, at nu hjalp det ikke at klage, det var Døden, og »Hr. Niels havde forligt ham med Vorherre, og at han skulde give alt andet af hans Hoved — dog havde han forne Maren Kone i Hus for, at hun med Trolddom havde forgjort ham«. — Den forstandige Præst var N. Iversen (1604—31). — En Gang vilde en Mand ikke pløje for Maren den Dag, hun ønskede det, men nok en anden Gang. Da sagde hun, at en »anden Dag skulde han ikke blive saa ferdigen«. Et Par Dage efter fik han en Sygdom, hvoraf han døde. Ogsaa siden havde hun vanskeligt ved at faa en Pløjemand. En Mand, der sagde nej, fik onde Ord af hende. Da han derefter pløjede paa sine egne Agre, blev der først en Hest syg og dernæst en »blakspanget« Kvie; en Nabo, der havde »Plovlaff«[1]) med Manden, vidnede, at man »tville«[2]) straks paa hende og lod hende det vide. Hun lovede da, at Dyret skulde »fange bedre«, og saa blev det straks før [ɔ: rask].

Kirsten Jeppes i Sønder Bork vidnede, at for 10 Aar siden blev Maren vred paa hendes Børn, der havde sanket Bygaks, og lovede dem ondt. Paa St. Luse [Lucia] Nat næst efter blev Kirstens Børn, Else og Christen Jepsen, »liggendes ude om Natten, og da frøs Else alle hendes Tær af [paa] hendes venstre Fod«, hvorfor Kirsten havde Mistanke til Maren.

Uvilkaarlig spørger man: Hvorfor har de to unge Mennesker dog ligget ude en Vinternat, tilmed den Nat, der i Norge regnes for Aarets længste og derfor kaldes Lusse Langenat. Noget, der virkelig kunde passe med den dengang anvendte Kalender. Det er Natten til den 13. Decbr., der nu svarer til Natten mellem 22. og 23. Decbr. — Der maatte være en særlig Grund til at ligge ude. I Tingsvidnet faar man intet at vide derom. Man maa da nøjes med Gætninger ud fra, hvad man ellers ved om Lucias Dyrkelse. Bortset fra de svenske, men aabenbart temmelig unge Luciafester, er det ikke meget, man ved, og navnlig ikke meget fra Danmark. Dog har vore unge Piger taget Kærestevarsler den Nat. Bircherod fortæller i sin »Continuation af fynske

[1]) Sammenspænd af Trækdyr for Ploven.
[2]) Tvivlede = havde Mistanke.

Superlativer«, at »Lucia natt, naar folk haver læst deris afftenbøn, saa skal pigerne siige:

Lucia dend bliide
skal flie mig at viide,
hvis dug jeg skal brede,
hvis seng jeg skal rede,
hvis barn jeg skal bære,
hvis kiæreste jeg skal være,
hvis arm jeg skal sove i!

Derefter kommer kiæresten ind i kammeret, og der bliver lyst hos dem«. Den samme Oplysning har Erik Pontoppidan[1]). Rimeligvis har han dog faaet Verset hos Bircherod eller hos en fælles Kilde[2]).

Ogsaa Agatenat tog man Ægteskabsvarsel med det samme Vers, dog lidt ændret. »Lucia den blide« var erstattet med »Sødeste Agate«. K. M. Rasmussen havde hørt megen Tale om »at sidde Agate« for at faa den tilkommende Ægtemand at se. Naar man Agateaften (4. Febr.) blev siddende oppe til Midnat, saa skulde han komme og række hende Haanden[3]). Et lignende Orakel kunde man bruge Hellig 3 Kongers Nat. Her er jo en tydelig Overensstemmelse mellem Agate- og St. Luciaskikken. Maaske er der en Forbindelse mellem at »ligge ude« St. Lucia Nat og »at sidde Agate«, saaledes, at det sidstnævnte er en Levning af det første. Alligevel er nærværende Oplysninger et vel spinkelt Grundlag til at bygge noget afgørende paa. Ogsaa Tingsvidnet øger det usikre, idet der siges, at det er en Broder og Søster, der ligger ude. Der plejede ellers ikke at være Karle eller Drenge tilstede ved den Lejlighed.

Det, der gav det endelige Stød til Hekseprocessen, var Beskyldningen for, at Maren havde forgjort Gertrud Jenskone paa Stensgaard[4]), saa hun fik en sælsom Underlivssygdom, der endte med Døden. Paa Sygelejet rettede Gertrud stadig Beskyldninger mod Maren, ogsaa over for Præsten, der nu var den bekendte Ole Borks Fader.

Under Processen har Maren formodentlig siddet arresteret hos Lars Mikkelsen, en Gaardmand i Sønder Bork, der førte Sagen mod hende. En Uges Tid før Jul lykkedes det Maren at flygte. Hun vilde til Smidstrup i Vejle Amt. For en Betaling af 4 Alen Vadmel fik hun en Mand fra Lydum Hede til at følge med paa Flugten til Krarup i Tistrup Sogn. Imidlertid samlede Lars Mikkelsen nogle Mænd og gav sig til at søge efter den bortrømte. Efter nogle Dages Forløb fangede man hende i Stenderup, Ansager Sogn.

[1]) Fejekost, S. 45.
[2]) Ohrts Bemærkninger i »Dansk Folkemindesamling«, venligst meddelt mig af Arkivar H. Ellekilde.
[3]) Skattegr. VIII, 212.
[4]) Forsvundet Gaard i S. Bork.

Det mislykkede Flugtforsøg synes at have knækket Maren. Da hun den første Tirsdag derefter fremstilledes paa Nør Herreds Ting, fremkom hun med en Tilstaaelse. Sligt er forholdsvis sjældent i en Hekseproces. Først naar Dommen er falden og Staklen paa Pinebænken, kommer »Bekendelserne«. Det, Maren den Dag fortalte, er utvivlsomt mere sandt end de almindelige Pinebænkstilstaaelser. Hun fortalte da, at for 18 Aar siden kom hun i Trolddomsrygte ved Maren Jeskones Beskyldninger. Men, sagde hun, nu vilde hun gerne dø, og bad, om Godtfolk ikke »vilde bede med hende, hun maatte komme til Sværdet«. Man betragtede det som en Naade at blive halshugget frem for at blive brændt. En anset Mand fra Obling vidnede da ogsaa, at hun havde lovet ham 10 Dl., hvis han vilde drage til Lundenæs (til Lensmanden) og ordne det saaledes, at hun ikke blev brændt.

Da hun blev spurgt, om hun vilde bekende sin Trolddom, sagde hun, at hun kunde ikke Trolddom, men hun havde lært af gamle Folk at signe, naar det tordner, saaledes: »Christ heiil Gud er Keiser offuer Ald des her Konger, og Giøsus for her, Loffuett Wer dett naffn och Christ Kaar os vell, og Christ ver med os. Kyrieleis«[1]). Det, sagde hun, er min Trolddom. Og ydermere kunde hun signe: »Giøsus Mariesøn han ned af bieriget Reed, Hans fuoell fuod hand vred, hand sig till bage soed, och paa hand tog med hender Thuo och med finger x, daae seinede hand been till been och skiend till skiend och sein till sein och Alting I Laug, som før var affue, saa giør ieg dett her paa guds vegin i gud fader och hellig Aands Naffnn. Amen«[2]).

Den 11. Februar 1636 svor Kirkenævningerne Maren Kone i Hus skyldig, og da Landstinget stadfæstede Dommen, er hun sikkert blevet brændt.

Den første af de to Trylleformularer — den mod Torden — er en gammel førreformatorisk Lejse, udledet af det folkeyndede Messeraab: »Kyrie eleison«.

Hans Thomissøn har i sin Psalmebog 1569 et Afsnit, hvorom han siger, at det bestaar af »de gamle sang, som haffue været brugt i Paffuedommet. Disse gamle Sang haffue wi ocsaa tilhobe samlet til it Vidnesbyrd, om de fromme Christen, som leffuede for vor tid mit vdi den falske Lærdoms store blindhed oc vildfarelse, paa det mand jo maa see, huor der haffuer

[1]) Skriveren har sjusket meget baade med Skriften og Bogstaveringen, hist og her mangler der Ord eller Stavelser. Jeg ved derfor ikke, om Ufuldkommenhederne i Formlerne skyldes Skriveren eller Maren, der kan have fremsagt dem utydeligt eller ikke forstaaet dem tilfulde — eller det maaske skyldes dem begge.

[2]) Jesus Maries Søn han ned af Bjerget red. Hans Foles Fod han vred, han sig tilbage saa, og paa han tog med Hænder to og med Fingre ti, da signede han Ben til Ben og Skind til Skind og Sene til Sene og alting i Lave, som før var af. Saa gør jeg det her paa Guds Vegne, i Gud Fader og Hellig Aands Navn. Amen. — Formlen er vel sagt paa Jysk, der vilde »Lave« og »af« rime (Lau — au). Skriverens Sjuskethed er formodentlig Skyld i, at Sønnens Navn ikke er nævnt.

alligeuel altid været Guds folck, som haffue rettelige kient den Herre Jesum Christum, endog de saare underlig i samme kundskab ved Guds naade bleffue beholdne. Oc endog samme Danske sang brugtes ikke meget i Kirckerne (Thi alle vraaer vaare i Paffuedommet fulde af Latine sang, huilcket den menige Almue icke forstaa kunde). Dog bleffue di siunget for Dørre, oc udi huse cc«. Blandt disse findes Pag. 96: »En gammel Sang om vor Herre Jesu Christo, som vore Forfædre pleiede at siunge imellem Paaske oc Pindsedag«, som vi vil sidestille med vor Trylleformel:

Hans Thomissøn

Christ haffue loff,
en Keyser offuer alle Konger,
loffue wi Christ Herre,
loffuet være hans dag,
Christ raade for oss,
Christ være med oss.
Kyrieleis.

Maren Kone i Hus

Krist hellige Gud
er Kejser over alle de her Konger,
og Jesus Vorherre,
lovet vær det Navn!
og Krist kaar (?) os vel
og Krist vær med os.
Kyrieleis.

Det er tydeligt nok den samme Lejse. Afvigelserne er ikke større, end de kan ventes hos en Sang, der gennem lange Tidsrum har levet i Folkemunde.

Saaledes viser det sig da, at denne gamle Sang, som Hans Thomissøn tog som et Bevis paa Fromhed under Pavedømmets Mørke, senere »i Evangelii klare Dag« blev anvendt som en Trylleformular mod Torden.

Den anden Formel er den bekendte Merseburghformel: Det hellige Vrid[1]). Den er tidligere fundet i Hekseprocesser, nemlig i Flensborg Rodeboeck 1608 og i Viborg Landstings Dombog 1618.

---

[1]) Ohrt: Trylleformler, 133 f., og samme Forf.: De danske Besværgelser mod Vrid og Blod, 1922.

Folkeminder.

Bid af gal Hund kureres.

(Indsendt af Arnold Hansen, Horsens).

Følgende Begivenhed fremsættes til de lærde Lægers Bedømmelse: Enken, Maren Hansdatter, fød i Hiorthede, Middelsom Herred, Viborg Stift, den 24de Juni 1748, nu en fattig Indsidder i Hammershøi, Annex til Worning, har selv, i min Broder I. G. Blichers (hendes Sognepræsts) Nærværelse, der kiender hende, som en troværdig Kone, fortalt mig følgende:

I August Maaned 1757 gik hun til Løvskal, i hvilken Bye hun blev bidt i sit høire Been af en gal Hund. Den endnu levende 90-aarige Skovrider Sandberg, løb ind efter sin Bøsse, for at skyde Hunden, men borte var den, og borte blev den. Hans Forsæt var, at tage Hundens Lever og Lunge, for kogte at indgive den Bidte dem, fordi det var en blandt Almuen bekiendt Mening, at dette skulde være et godt Middel mod gale Hundes Bid. Hun blev strax forbunden, og følede ingen Smerte eller Uleilighed i de første 8 Dage. Men den 9de Dag begyndte hun at blive vilds i Hovedet, og denne Vildelse tog til med Raserie over 3 Uger. Imidlertid havde man forgiæves brugt adskillige Midler, hvorefter man søgte til en for klog anseet Mand i Agerskov en Mil sydvest fra Viborg, nemlig Peder Agerskov. Han raadede, at man skulde afklæde hende, binde hende et Reeb under Armene, og kaste hende 3 Gange i Rad ud i en Dam eller Aae, samt derefter paaklæde hende. Endnu mindes hun grant, hvilken gyselig Angest og Skrig der betog hende, da hun kom til Vandet. Stedet, hvor det gik for sig, var i Gudens Aae, ikke langt fra Tange Færgested. Fra den Dag af kom hun sig aldeles. Siden fødte hun i et toaarigt Ægteskab en Datter, der døde i sit syttende Aar. Endnu kan hun somme Aar i hede Hundedage mærke nogen, skjønt ubetydelig Mindelse. Af hendes Helbred, Raskhed og Kræfter synes hun at kunne leve endnu i mange Aar.

Worning Præstegaard, den 26. Mai 1824.

N. Blicher, udtient Sognepræst.«

Aarhuus Stiftstidende $^{19}/_{6}$ 1824.

Indsendt Litteratur.

Árbok Háskóla Íslands. 1926—27. Reykjavik. 1928. — *Acta Jutlandica* VII. Aarhus. 1935. — *Acta Philologica Scandinavica.* X. 2—4. — *Arkiv för nordisk filologi.* LI. Häfte 3—4. — *Danske Folkemaal.* 1935. H. 1—6. — *Danske Studier.* 1935. 1—2 Hæfte. — *Fortid og Nutid.* XI. Bd. 1—2 H. — *Fynsk Hjemstavn.* Juli 1935—Febr. 1936. — *Göinge Hembygdsförenings årsbok.* 1935. — *Göteborgs och Bohusläns Fornminnesförenings Tidskrift.* 1935. — *Hardsyssels Aarbog.* XXIX. Bd. — *Jyske Samlinger.* 5 R. I. 5. H. 5 R. II. 1. H. — *Leuvensche Bijdragen.* XXVI. Bijblad 3—4. — *Leuvensche Bijdragen.* XXVII. 1—2. Afl. Bijblad 1—2. — *Maal og Minne.* 1935. 3.—4. hefte. 1936. 1.—2. hefte. — *Namn och bygd.* Årg. 24. Häfte 1—5. — *Neue Heidelberger Jahrbücher.* Jahrbuch 1935. — *Norsk Folkekultur.* 1935. Hefte 3—4. — *Norsk Folkemuseum.* Aarsberetning 1934—35. — *Skivebogen 1930.* — *Svenska landsmål.* 1934. H. 1—4. — *Sønderjydske Aarbøger.* III Række. 1935. II. Halvbind. — *Sønderjydsk Maanedsskrift.* Juli 1935—Febr. 1936. — *Zeitschrift für Mundartforschung.* (Teuthonista). XI. 1—4. — *Danmarks gamle Landskabslove.* V. 3. Hefte. (Eriks sjæll. Lov). — *Danmarks gamle Personnavne.* I. Fornavne. Udg. af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen under Medvirkning af Rikard Hornby. 1. Hæfte. — *Danske Digtere ved Arbejdet.* III. Kierkegaard-Manuskripter. Med Indl. af Frithiof Brandt. 1935. — *Det ottende nordiske Filologmøde i Kbh. den 12.—14. August 1935.* 1936. — *Katalog over Det kongelige Biblioteks Inkunabler,* ved Victor Madsen. 3. Hefte. 1935. — *Kulturen.* En årsbok 1935. — *Lektionskatalogen 1936.* I. — *Liste over de immatrikulerede der følger Undervisningen ved Aarhus Universitet 1935—36.* — *Niederdeutsche Bibliographie.* von Borchling und Claussen. XVIII. — *Nordens Kalender.* 1936. — *Regler for sproglig-historisk Skoleembedseksamen under det humanistiske Fakultet.* Aarhus. 1935. *Stednavneudvalget gennem 25 Aar.* Ved Gunnar Knudsen. — *Studieplaner for sproglig-historisk Skoleembedseksamen under det humanistiske Fakultet.* Aarhus. 1935. — *Adam Afzelius:* Den romerske Nobilitets Omfang. 1935. — *Gustav Albeck:* Karl Verner og Aarhus. Arosia XIV. Nr. 2. — *H. C. Andersen:* Brevveksling mellem Edvard og Henriette Collin. Bd. III. og Bd. V. Hefte 3. — *Harry Andersen:* Studier i Johannes V. Jensens Sprog. Særtryk af Acta Philologica Scandinavica. — *Samme:* Oldnordisk Grammatik. 1936. — *Samme:* Nogle runedanske Navneled. Særtr. af Namn och Bygd. 1936. — *Samme:* Johs. Brøndum-Nielsen: Gammeldansk Grammatik. Anm. Særtr. af Arkiv f. nord. fil. — *Samme, Poul Andersen and Ole Widding:* Bibliography of Scandinavian Philology IX (1933—34). Særtr. af Acta Philologica. — *Harry Andersen, Poul Andersen* und *Ole Widding:* Bibliographie der nordischen Philologie X. Særtr. af Acta Phil. Scandinavica. — *V. Brøndal:* Structure et variabilité des systèmes morphologiques. Særtr. af Scientia. 1935. — *Johs. Brøndum-Nielsen:* Gammeldansk Grammatik. III. Substantivernes Deklination. 1935. — *Arthur Christensen:* Heltedigtning og Fortællingslitteratur hos Iranerne i Oldtiden. (Festskrift udg. af Københavns Universitet. 1935). — *Jan Ferguson:* The Philosophy of witchcraft. New York. 1925. — *Ernst Frandsen:* Folkevisen. Studier i Middelalderens poetiske Litteratur. 1935. — *Käthe Gleissner:* Urkunde und Mundart. Mitteldeutsche Studien. Heft 9. 1935. — *Vilhelm Grundtvig:* Indledning til Bibliografien. Grundrids ved Forelæsninger for studerende ved Aarhus Universitet. 1935. — *Karl Haff:* Geschlechtshöfe und freie Marken in Skandinavien und Deutschland. Særtr. af Vierteljahrschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte. XXVIII. — *Samme:* Die Organisation als Grundlage der juristischen Person des privaten und öffentlichen Rechts. Særtr. af Hanseatische Rechts- und Gerichts-Zeitschrift. Okt. 1935. — *H. P. Hansen:* Wålle Gro' Gre't. 1935. — *Niels Cl. Hansen:* Navnet Varde. Særtr. af »Fra Ribe Amt«. 1936. — *Christian Heyerdahl:* Naturvidenskabens Resultater og Konsekvenser. 1935. — *Louis Hjelmslev:* Den sprogvidenskabelige tydning af Setrekammens mauna. Særtr. af Aarb. f. nord. Oldk. 1935. — *Peter Holm:* Frederik Visbys Akvareller. Tredie Hefte. 1935. — *Ragnvald Iversen:* Enda noen svecismer i Norsk. Særtr. af: Svensk Stil, Studier tillägnade Bengt Hesselman. 1935. — *Samme:* En norsk navnetolker på 1500-tallet. Særtr. af Namn och Bygd. 1935. — *Lis Jacobsen:* Jelling-Stenenes Historie gennem Tusind Aar. Særtr. af Til-

skueren. Januar 1936. — *N. A. Jensen:* Godt Mod. 2. Udg. (1935). — *Alexander Jóhannesson:* Die Mediageminata im Isländischen. 1932. — *Samme:* Die Suffixe im Isländischen. Árbók Háskóla Íslands. 1926—27. Reykjavík. 1928. — *Kræn Jyde:* En Etterorsmanør. 1905. — *Kristen Klastrup:* På Træ-skofjo'l. Udg. af Institut for jysk Sprog- og Kulturforskning, Serien: Jyske Folkemål. 1935. — *C. Klitgaard:* Børglum Kongsgaard. Særtr. af Jyske Samlinger. 5 R. II. 1. H. — *Wolfgang Krause:* Beiträge zur Runenforschung. 2. Heft. 1934. — *Marius Kristensen:* Metatese. Særtr. af Danske Studier. — *Henrik Larsen:* Herreder og Herredsgrænser i Jylland. Særtr. af Jyske Samlinger. 5 R. II. 1. H. — *Alfred Holm Laursen:* Førstegrøden. Ringkjøbing. 1927. — *Samme: Æ* Skypump. Ringkøbing. 1934. — *Fr. Lindberg:* Mæ aa Dæ. 1905. — *Hjalmar Lindroth:* Svensk språkhistoria. 2. uppl. 1935. — *Jens Lund:* Morsingmålets lyd- og formlære. Bd. I, Hæfte 2. — *Vilhelm Marstrand:* En Grønbog, — eller — Hvor der er Villie er der ogsaa Vej. — *Erik Moltke:* Odder-Ege'n. Runebaaden fra Morsholt Mose. Særtr. af Historisk Aarbog for Aarhus Amt 1935. — *Sig. Nordal:* Völuspa. Reykjavík. 1923. — *Sv. Aa. Petersen:* Hallfred Vandraadeskjald Óttarsons Arvedrapa over Olaf Tryggvason. — *Rasmus Rask:* Udvalgte Afhandlinger, udg. ved Louis Hjelmslev. III. Bd. — *August F. Schmidt:* Jenle og Jenlefesterne. — *Samme:* Henrik Pontoppidans Bondeskildringer. Særtr. af »Dansk Udsyn« 1935. — *Samme:* Fra Volbæk. Ferskvandsfiskeribladet. 1935. Nr. 10. — *Samme:* Kirkearkæologen Jacob Helms. Særtr. af Fra Ribe Amt. 1935. — *Samme:* Fra Veggerslev Sogn. Særtr. af Fra Randers Amt 1935. — *Samme:* Fra den gamle Landsby. Særtr. af Sønderjydske Aarbøger. 1935. — *K. Schmidt-Phiseldeck:* Sproglige Noter til den hebræiske Genesis. 1—2. 1935. — *Samme:* Biblioteker og Bibliotekarer II. Nogle biblioteksorganisatoriske Bemærkninger. — *Didrik Arup Seip:* Assimilasjon, Differensiasjon og Bøjningssystem i Nordisk. Særtr. af Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap. IX. 1935. — *Samme:* Svenske og norske lyd. Skrift og uttale. — *Erling Stensgård:* H. C. Andersen i Italien. (1935). — *Oluf Thomsen:* Menneskets Blodtyper som biologisk Fænomen. Festskrift udg. af Københavns Universitet. 1935. — *L. Weibull:* Saxo inför nutida textkritik. Særtr. af Scandia. VIII. 2. — *K. G. Westman:* Från landskapslagar och folkting till rikslag och ämbetsmannamässig rättstillämpning. Særtr. af: Minnesckrift ägnad 1734 års lag. 1934. — *Askov Lærlinge.* 1935. — *Bornholms Museums Beretning.* 1935. — *Kalundborg og Omegns Museums Virksomhed.* 1935. — *Nationalmuseet I:* Mindesmærker fra Oldtiden fredlyste i Aarene 1921—1926. 1935. — *Nordiska museets och Skansens årsbok.* 1935. — *Norsk Folkemuseum.* 1934. — *Søren Alkærsig:* Vejen Museum. 1935. — *Herman Bang:* Helg. En Fortællingsfragment. (Mindebogen. Gyldendal). 1935. — *G. Bergman:* Om 1500-talets Rotwelsch och dess nordiska avläggare. Särtryck ur Arkiv för nordisk filologi. 1935. — *H. C. Broholm:* Enkeltfund fra Bronzealderen. Særtr. af Aarb. f. n. Oldk. o. Hist. 1935. — *H. C. Broholm* og *Margrethe Hald:* To sprangede Textilarbejder i danske Oldfund. Særtr. af Aarb. f. n. Oldk. o. Hist. 1935. — *F. K. Erlang:* Den vest- og sønderjydske Kreditforening 1910—1935. 1935. — *Salomon J. Frifelt* og *T. Tobiassen Kragelund:* Vi tapper af Tønden. 1935. — *Gudmund Hatt:* En Jernalders Hustomt i Troldtoft. Særtr. af Aarb. f. n. Oldk. o. Hist. 1935. — *Samme:* Jernaldersbopladsen ved Ginderup. Særtr. af Nationalmuseets Arbejdsmark. 1935. — *Samme:* Oldtidsagre i Ribe Amt. Særtr. af Fra Ribe Amt. 1934. — *Esbern Jespersen:* Vinding Sogn. 1935. — *J. M. Kjærsig* og *Johan C. Sulkjær:* Assing Sogn. 1935. — *Gunnar Knudsen:* Stednavneudvalget gennem 25 Aar. 1935. — *Nils Lid:* Ord og sed. I. 1934. — *Samme:* Gamle norske skiformer. Serprent or »Syn og segn«. 1934. — *Jørgen Olrik:* Dansk Folkemuseum 1885—1935. Særtr. af Tilskueren. 1935. — *Chr. M. K. Petersen:* Odense Bys off. Samlinger. 1935. — *C. W. v. Sydow:* Ett bidrag till riternas psykologi. Særtr. af Festskr. tillägnad Axel Herrlin. 1935. — *Samme:* The mannhardtian theories about the last sheaf and the fertility demons from a modern critical point of view. Særtr. af »Folk-Lore«. 1934. — *P. Thorsen:* Lidt mere om de bornholmske Langvolde. — *Lars Buur Thuesen* og *Joh. C. Sulkjær:* Buurslægtens Stamtavle 1728—1935. 1935. — *S. Vestergaard Nielsen:* Himmerlandske Landsbykunstnere. 1934. — *Anders Uhrskov:* Dansk Folkevid. I. 1935. ($^{20}/_{2}$ 1936).

AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI